

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อประกอบการวิจัยเรื่อง การศึกษาการสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ผู้วิจัยขอเสนอรายละเอียด เรียงตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

1. สภาพการสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์
2. ความหมายและขอบข่ายของวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์
3. หลักการและวิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์
4. สื่อการสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์
 - 4.1 ประเภทของสื่อการสอนในวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์
 - 4.2 การใช้สื่อการสอนในวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. สภาพการสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์

สภาพการสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในปัจจุบันยังคงใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย แจกเอกสารประกอบการบรรยาย และการบรรยายประกอบสไลด์ ซึ่งได้จากการประมวลสอบถามความเห็นจากครูผู้สอนและส่วนใหญ่ยังให้ความเห็นว่า ในปัจจุบันครูผู้สอนไม่เพียงแต่มีชั่วโมงสอนเพียงอย่างเดียวยังมีภาระหน้าที่อื่นๆ นอกเหนือจากการสอนอีกมากจึงไม่มีเวลาเพียงพอที่จะเตรียมสื่อประเภทอื่นนอกเหนือจากที่ทำขึ้นเองและสื่อที่มีอยู่ในปัจจุบัน เช่น เอกสารประกอบการสอน หนังสือเรียน และสไลด์ แต่ส่วนใหญ่มีสไลด์แต่ก็ไม่ได้นำมาใช้ จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้วิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ผู้สอนยังคงใช้วิธีสอนแบบเก่าๆ ซึ่งเป็นวิธีสอนที่ผู้เรียนได้พบเห็นอยู่เป็นประจำประกอบกับวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์เป็นวิชาที่เป็นเนื้อหาด้านความรู้ซึ่งผู้เรียนจะต้องทำความเข้าใจ (สัมภาษณ์ กำจร สุนพงษ์ศรี, 25 มกราคม 2541) และจากสภาพการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีผู้ได้กล่าวไว้ดังนี้

จากการสัมภาษณ์ ประจวบ เอี่ยมผู้ช่วย 18 มิถุนายน 2541 ได้ให้ความเห็นว่า สภาพการสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจะมีลักษณะการสอนที่คล้ายกันกับในระดับอุดมศึกษาตรงที่ว่า ส่วนใหญ่ยังคงใช้การบรรยาย แจกเอกสารประกอบการบรรยาย และใช้

สไลด์ ซึ่งเป็นสื่อที่ทำให้ง่ายสะดวกในการนำมาใช้ แต่ส่วนใหญ่พบว่าผู้เรียนไม่ค่อยสนใจที่จะเรียนในวิชานี้เท่าที่ควรอาจเป็นเพราะว่าเป็นวิชาที่ให้ความรู้และต้องจำ

จากการสัมภาษณ์ อภัย นาคคง 6 กรกฎาคม 2541 ให้ความเห็นว่า สภาพการสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีลักษณะการสอนที่เหมือนกัน คือ บางโรงเรียนสอนได้ประสบผลสำเร็จเพราะเขารู้จักจัดเวลาให้กับการศึกษาทางด้านนี้ มีโรงเรียนมัธยมศึกษาหลายโรงเรียนที่ศึกษาเป็นระดับวิชา ปรัชญาการศึกษาทางประวัติศาสตร์ศิลป์มันเป็นการสร้างความคิดไม่ไขการท่องจำเพราะการท่องจำมันไม่มีประโยชน์ เอาสิ่งที่เรียนรู้อมาในอดีตมาใช้สำหรับคิดเพื่อจะสร้างสรรค์ ถ้าในปรัชญาของนักศิลปะจะเอาสิ่งที่เรียนรู้นั้นมาคิดไม่จำเป็นต้องจำเพราะการท่องจำแล้วไม่ได้คิด และสื่อที่นำมาใช้มีทุกรูปแบบใช้ทั้งสไลด์ วิดิทัศน์ ภาพวาด เอกสารประกอบการบรรยาย

จากการสัมภาษณ์ อำนาจ เย็นสบาย 23 มิถุนายน 2541 ได้กล่าวว่า สภาพการเรียนการสอนของผู้เรียนในระดับประถม มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ที่พบว่าไม่เห็นคุณค่าและไม่เห็นประโยชน์ สาเหตุเนื่องมาจากครู-อาจารย์ไม่สนใจวิชาความรู้สนใจแต่เรื่องปฏิบัติ ทั้งๆที่วิชาประวัติศาสตร์ศิลป์นั้นเป็นวิชาสำคัญที่คนเรียนศิลปะในสายตรงถือว่าสำคัญซึ่งมันเป็นองค์ความรู้หนึ่งที่เด็กถูกมองข้าม ทั้งนี้เป็นเพราะว่าในปัจจุบันการสอนที่เน้นปฏิบัติเอื้อให้ครูได้ชื่อเสียงจากการประกวดงานศิลปะและนำชื่อเสียงมาสู่โรงเรียน มาสู่ตัวครู มาสู่เด็ก และผู้ปกครอง ทุกคนอยากได้ชื่อเสียงรางวัลมากกว่าที่จะได้ตัวความรู้ ล้วนแต่ประกวดเรื่องทักษะและปฏิบัติการ ทั้งๆที่ความจริงจะต้องผลักดันตัวประวัติศาสตร์ ซึ่งสามารถชี้ให้เห็นก็คืออาจารย์ทุกระดับไม่สนใจที่จะให้ในเรื่องของความรู้มักให้แต่เรื่องปฏิบัติเป็นการขาดดุลยภาพระหว่างความรู้ระหว่างการปลูกฝังให้กับเด็ก เป็นไปได้ว่าถ้าครูเน้นแต่เรื่องของการปฏิบัติมากจนไม่สนใจในเรื่องของความรู้ จะส่งผลเสียในระยะยาวกลายเป็นความอ่อนแอทางประวัติศาสตร์ศิลป์ เพราะฉะนั้นควรจะควบคู่ไปกับการปฏิบัติ เพราะภาพของเด็กก็คือภาพของครู ครูสนใจน้อยก็ให้เด็กน้อย ไม่พูดถึงความสำคัญเด็กก็สนใจน้อยไปธรรมดา ครูก็เอาแต่เขียนและวาดภาพจริงๆแล้วควรควบคู่กันไป และสื่อที่นำมาใช้สอนให้ความเห็นว่า ปัจจุบัน สไลด์ยังเป็นอุปกรณ์พื้นฐานที่ยังใช้ได้ดีขอเพียงแต่ว่าตัวสไลด์ต้องทันสมัยต่อความเคลื่อนไหว ทันต่อข้อมูลใหม่ๆ ส่วนวิดิทัศน์จะเป็นลักษณะของชุดการเรียนการสอนที่เคลื่อนไหวเวลาของการใช้จะจบในตัวของมันเองเป็นสื่อที่น่าสนใจถ้าเราต้องการใช้เป็นบางส่วนก็สามารถหยุดแล้วให้มีการซักถาม

สรุปได้ว่า ผู้สอนต้องให้ความสำคัญและสนใจที่จะเลือกวิธีสอนและนำสื่อการสอนมาใช้ในวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้และสร้างความสนใจให้กับผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

2. ความหมายและขอบข่ายของวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์

ความหมายของประวัติศาสตร์ศิลปะอันเป็นชื่อของวิชานี้อาจแยกอธิบายได้เป็น 2 ส่วน คือ คำว่า ประวัติ (History) และคำว่า ศิลปะ (Art) ดังนี้

ประวัติ (History) หมายถึง (จิรพันธ์ สมประสงค์, 2533 : 5-6)

- เรื่องราวที่บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรติดต่อกันสืบเนื่องกันมาตามลำดับเหตุการณ์และตามลำดับเวลา
- เรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวกับมนุษย์ในการทำกิจกรรมโดยได้มีการบันทึกเป็นแบบแผนเอาไว้
- ที่รวมของข้อเท็จจริงเกี่ยวกับมนุษย์และวิวัฒนาการซึ่งรวมทั้งลักษณะธรรมชาติและมนุษย์ธรรม
- การรวบรวมเหตุการณ์เรื่องราวที่เกิดขึ้นทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ปรัชญา ที่มนุษย์ได้คิดสร้างไว้ อันถือเป็นความเจริญรุ่งเรือง และเป็นรากฐานของความเจริญในสมัยต่อมา

ศิลปะ (Art) หมายถึง

- การลอกเลียนแบบจากธรรมชาติ
- การแสดงออกเกี่ยวกับศรัทธา ความเชื่อถือในแต่ละสมัย
- การฝีมืออย่างยอดเยี่ยม
- การแสดงออกทางความคิด-ความชำนาญของมนุษย์
- การแสดงออกทางความงาม
- การแสดงออกทางบุคลิกภาพอันสำคัญของมนุษย์
- การถ่ายทอดความรู้สึกเป็นสัญลักษณ์ และรูปทรงตามความเชื่อถือของมนุษย์
- สื่อติดต่อกันระหว่างกันของมนุษย์
- ภาษาชนิดหนึ่ง เป็นต้น

ในภาษาไทยคำว่า ศิลปะ นี้ มาจากคำว่า “ศิลปะ” ของภาษาบาลี ซึ่งมีความหมายกว้างๆ ตามคำที่นิยามไว้ดังกล่าว ในบางครั้งจะพบว่าทั่วๆ ไปมักนิยมเรียกชื่อเต็มวิชานี้ว่า ประวัติศาสตร์ศิลปะ ซึ่งมีเพิ่มคำว่า “ศาสตร์” อันหมายถึง วิชา หรือ ตำรา เข้าไป แต่ในความหมายที่แท้จริงของผู้กำหนดชื่อนั้นเป็นคำที่มีความหมายอันเดียวกัน คือ ประวัติศิลปะ หรือ ประวัติศาสตร์ศิลปะ (จิรพันธ์ สมประสงค์, 2533 : 6)

ประวัติศาสตร์ (History) ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 หมายถึง วิชาว่าด้วยเหตุการณ์ที่เป็นมาหรือเรื่องราวของประเทศชาติเป็นต้นตามที่บันทึกไว้เป็นหลักฐาน เนื้อหาของประวัติศาสตร์ประกอบด้วยเรื่องราวของมนุษยชาติ และวิทยาการแขนงต่างๆ ที่มนุษย์คิดค้นขึ้นมาได้ ฉะนั้น ประวัติศาสตร์จึงแยกเป็นหลายสาขาวิชา เช่น ประวัติศาสตร์การปกครอง ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ปรัชญา และประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็นต้น

คณิศ ไชยโยธา (2534 : 107) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ประวัติศาสตร์” ไว้ว่า “ประวัติศาสตร์” หมายถึง เรื่องราวที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ในอดีต ซึ่งได้สอบสวนค้นคว้า และได้บันทึกไว้อย่างเป็นระเบียบ โดยจัดระบบข้อเท็จจริงให้สัมพันธ์กับมิติเวลา สถานที่ บุคคล และเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในลักษณะที่สามารถอธิบายให้เข้าใจได้ รวมทั้งสิ่งที่มนุษย์ได้ศึกษาประดิษฐ์ขึ้นในด้าน ศิลปะ สงคราม การเมือง การปกครอง กฎหมาย วรรณคดี ลัทธิ ศาสนา ปรัชญา สังคม เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ รวมไปถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในอดีตที่นักประวัติศาสตร์ได้สอบสวน ค้นคว้าแสวงหาหลักฐานที่รวบรวมเขียนไว้ ซึ่งเป็นการพิจารณาเห็นว่ามีคุณค่าขึ้นมาใหม่ โดยอาศัยการวิเคราะห์และการตีความหลักฐานประเภทต่างๆ ของนักประวัติศาสตร์ มุ่งศึกษาค้นคว้าเพื่อเรียนรู้และเข้าใจประสบการณ์ทั้งหมดของมนุษย์ในอดีตด้วยวิธีการต่างๆ ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ มนุษย์ได้พยายามค้นหาหลักฐานทุกชนิด ทั้งในด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์มานุษยวิทยา สังคมวิทยา ธรณีวิทยา วรรณคดี และวรรณกรรม และอื่นๆ นักประวัติศาสตร์ได้คิดค้นวิธีการวิเคราะห์และตีความหลักฐานที่ก้าวหน้ามากเป็นลำดับเรื่อยมา และความพยายามเช่นนี้ของนักประวัติศาสตร์ทั้งหลายได้เป็นรากฐานของการพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน

แถมสุข นุ่มนนท์ (2527 : 25) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ประวัติศาสตร์” ไว้ว่า “ประวัติศาสตร์” หมายถึง การได้สวนเข้าไปให้รู้ถึงความจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษยชาติที่เกิดขึ้นในช่วงใดช่วงหนึ่งของอดีต ฉะนั้นประวัติศาสตร์จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคมมนุษย์ ความเปลี่ยนแปลงของสังคม ความคิดที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ ในสังคม และสภาพเหตุการณ์ที่ส่งเสริมหรือขัดขวางวิวัฒนาการของสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง วิชาประวัติศาสตร์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของสังคมมนุษย์ทุกคน เนื่องจากขอบเขตของประวัติศาสตร์กว้าง วิชาจึงแบ่งแยกออกเป็นหลายสาขาตามลักษณะของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น ประวัติศาสตร์การเมือง ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์สังคม ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ปรัชญา ประวัติศาสตร์การศึกษา ประวัติศาสตร์การดนตรี และประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็นต้น

สรุปได้ว่า “ประวัติศาสตร์” หมายถึง เรื่องราวที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ และความเปลี่ยนแปลงของสังคมมนุษย์ในอดีต ซึ่งได้สอบสวนค้นคว้า และได้บันทึกไว้อย่างเป็นระเบียบ โดยจัดระบบข้อเท็จจริงให้สัมพันธ์กับมิติเวลา สถานที่ บุคคล และเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในลักษณะที่สามารถอธิบายให้เข้าใจได้ และขอบเขตของประวัติศาสตร์กว้าง วิชานี้จึงแบ่งแยกออกเป็นหลายสาขตามลักษณะของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น ประวัติศาสตร์การศึกษา ประวัติศาสตร์การดนตรี และประวัติศาสตร์ศิลปะ เป็นต้น

มีนักวิชาการทางศิลปะได้ให้ความหมายของคำว่า “ประวัติศาสตร์ศิลปะ” ไว้หลายท่าน ดังต่อไปนี้

หริยะ ไกรฤกษ์ (2533 : 4-10) กล่าวว่า ในโลกทัศน์เดิมของไทยก่อนที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะเสด็จขึ้นครองราชย์นั้น คนไทยจะใช้คำว่า “ศิลปะ” ในความหมายว่า “วิชาความรู้” มิใช่หมายถึง “งานช่างหรืองานฝีมือ” ดังที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน แต่มีความหมายเดียวกับคำว่า “ศิลปศาสตร์” เพราะมีรากศัพท์มาจากคำว่า “ศิลปะ” ในภาษาสันสกฤตมีความหมายว่า “กรรมอันบุคคลควรศึกษา” ส่วนคำว่า ศิลปะที่หมายถึง “การช่าง” เป็นความหมายที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำมาใช้ โดยแปลมาจากความหมายของคำว่า “Art” ในภาษาอังกฤษ

อารี สุทธิพันธุ์ (ม.ป.ป. : 4) ได้กล่าวถึงวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะว่า เป็นวิชาที่เกี่ยวกับสิ่งที่มนุษย์ได้กระทำด้วยกำลังกาย ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ และวัตถุต่างๆ ตามความเหมาะสม ให้เป็นผลงานศิลปะอันแสดงถึงความรู้สึกระหว่างสังคมที่คนมีส่วนร่วมอยู่ ผลงานทางศิลปะหรือสิ่งที่มนุษย์ทำขึ้นนี้ อาจมีความงามหรือไม่งาม อาจแสดงถึงความสำเร็จตามความเชื่อถือหรือล้มเหลวได้

กำจร สุนพงษ์ศรี (2530 : 9-24) ได้กล่าวถึงวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะว่า วิชาประวัติศาสตร์ศิลปะเป็นศาสตร์หนึ่งในประวัติศาสตร์ เป็นประวัติศาสตร์เฉพาะอย่าง โดยมุ่งศึกษาความเป็นไปของประวัติศาสตร์ ด้วยการใช้ศิลปกรรม อันได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม ศิลปะภาพพิมพ์ สถาปัตยกรรม และประยุกตศิลป์ ที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้นเป็นหลักค้นคว้า และเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงของอดีต เป็นวิชาที่ผูกพันอยู่กับวิชาประวัติศาสตร์ และโบราณคดีอย่างแนบแน่น จะผิดแปลกแตกต่างตรงจุดประสงค์ การยึดถือข้อมูล และวิธีการทำงาน

พระยาอนุমানราชชน (เสถียร โกเศศ, 2500 : 70) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไว้ว่า “.....วิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ คือ การศึกษาเรื่องของสังคมมนุษย์ว่าเป็นมา แล้วอย่างไรในอดีต และเป็นผลลึกละลายเป็นความเจริญมาให้แก่สังคมมนุษย์อย่างไร จะได้เป็นแนวทางดำเนินวิถีชีวิตให้เป็นความเจริญก้าวหน้าต่อไป.....”

Wolfflin (อ้างใน พีระพงษ์ กุลพิศาล, 2533) ซึ่งเป็นนักประวัติศาสตร์ศิลป์ กล่าวว่า “การ แสดงออกของคนกลุ่มหนึ่ง ประเทศหนึ่งหรือท้องถิ่นหนึ่งได้นั้น ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับคุณค่า อันแท้จริงของผลงานศิลปกรรมโดยตรง แต่เป็นหน้าที่ที่นักประวัติศาสตร์ศิลป์จะต้องทำการเปิด เผยและวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ของการมองเห็น และอธิบายช่วงสำคัญที่มนุษย์มีพัฒนาการทางการ มองเห็น” ซึ่งสอดคล้องกับ นิธิ เอียวศรีวงศ์ และอาคม พัทธยะ (2525 : 38-82) กล่าวว่า การศึกษา เรื่องราวในอดีตของมนุษยชาติถือกันว่าเรื่องราวของมนุษย์ก่อนที่จะมีการจดบันทึกเป็นตัวอักษร นั้น เป็นเรื่องก่อนประวัติศาสตร์ สมัยของประวัติศาสตร์จะเริ่มขึ้นเมื่อมีตัวอักษรใช้ การกล่าวเช่น นี้ไม่ควรทำให้เข้าใจว่า หลักฐานของประวัติศาสตร์ต้องเป็นลายลักษณ์อักษรทั้งสิ้น เพราะการแบ่ง ยุคสมัยระหว่างวิชาก่อนประวัติศาสตร์ และวิชาประวัติศาสตร์นั้น จำเป็นต้องทำในทางวิชาการ และจำเป็นต้องหาหลักฐานที่มีประโยชน์ในการแบ่ง นอกจากหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร แล้ว ก็ยังมีหลักฐานอีกจำนวนมากที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร การแบ่งหลักฐานเป็นสองประเภทนี้ ก็เพื่อประโยชน์ในการจัดหมวดหมู่ของหลักฐาน เนื่องจากหลักฐานสองประการนี้ต้องการกลวิธีใน การศึกษาและประเมินแตกต่างกัน

นิธิ เอียวศรีวงศ์ และอาคม พัทธยะ (2525 : 81-82) กล่าวว่า หลักฐานทางประวัติศาสตร์ใน ประเทศไทยที่เป็นลายลักษณ์อักษรนั้นเป็นการบันทึกเรื่องราว เหตุการณ์ และข้อเท็จจริงต่างๆ ที่ เกิดขึ้นด้วยภาษาเขียนประกอบด้วยหลักฐานต่างๆ ตามที่เห็นว่าจำเป็นและสนใจ ถ้าแบ่งตาม ลักษณะเด่นของข้อสนเทศที่ให้อันหลักฐานแล้ว อาจกล่าวได้ว่ามีอยู่ 13 ประเภท คือ 1. จดหมาย เหตุชาวต่างชาติ 2. จดหมายเหตุชาวพื้นเมือง 3. ตำนาน 4. พงศาวดารแบบพุทธศาสนา 5. พระราช พงศาวดาร 6. เอกสารราชการหรือเอกสารการปกครอง 7. หนังสือเทศน์ 8. วรรณคดี 9. บันทึก 10. จดหมายส่วนตัว 11. หนังสือพิมพ์ 12. งานนิพนธ์ทางประวัติศาสตร์ 13. จารึก หลักฐานที่ไม่ เป็นลายลักษณ์อักษร เป็นหลักฐานที่บันทึกเรื่องราวเหตุการณ์ที่ได้รับการถักนอกร่องถ่ายทอด ดัด แปลงให้เหมาะสมด้วยรูปภาพ รูปแบบ เป็นรูปทรงสองมิติ สามมิติ จับต้องได้ และผู้สร้างมี เสรีภาพในการเลือกบันทึกเฉพาะที่เห็นว่าสำคัญและแทนความหมายต่างๆ หลักฐานประเภทนี้ ได้แก่ หลักฐานทางโบราณคดี หลักฐานทางนาฏกรรม หลักฐานทางประวัติศาสตร์ดนตรี หลัก ฐานประวัติศาสตร์บอกเล่าสมัยใหม่ และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ศิลป์ นิธิ เอียวศรีวงศ์ และ อาคม พัทธยะ (2525 : 81-82) ยังได้กล่าวอีกว่า ประวัติศาสตร์ศิลปะสนใจศึกษาสถาปัตยกรรม

ประติมากรรม จิตรกรรม และสิ่งแวดล้อมของสังคมที่ทำให้กำเนิดศิลปกรรมเหล่านั้น มีประโยชน์อย่างยิ่งแก่การศึกษาประวัติศาสตร์ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ศิลปะมักจะช่วยกำหนดอายุของเมืองหรืออารยธรรมที่ไม่มีหลักฐานอย่างอื่นบอกไว้ นอกจากนี้การศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะยังช่วยเปิดเผยให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของสังคมต่างๆ ในอดีต โดยเฉพาะความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมซึ่งมีต่อกัน เป็นการเติมข้อมูลที่ขาดหายไปหลักฐานประเภทอื่น การศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะที่ดี ยังช่วยให้ความรู้ในด้านคติความเชื่อถือค่านต่างๆ ของสังคมในอดีตได้อย่างดีอีกด้วย

พริยะ ไกรฤกษ์ (2533 : 20) ได้กล่าวถึง การศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะในประเทศไทย ไว้ว่า จากลักษณะของการค้นคว้าการหาหลักฐานความเป็นจริงทางประวัติศาสตร์ การใช้วัตถุโบราณในการบ่งชี้ยุคสมัยและกาลเวลา ทำให้วิชาประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ศิลปะมีลักษณะของวิชาที่คล้ายคลึงกันและมีความสัมพันธ์กัน การศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะมีจุดมุ่งหมายเช่นเดียวกับการศึกษาประวัติศาสตร์ คือ “ช่วยให้คนในสังคมได้เข้าใจพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์อย่างถ่องแท้” งานค้นคว้าในด้านนี้ได้มีการกระทำมาแล้วตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าจนถึงปัจจุบันเกือบทั้งหมดมีเป้าหมายที่จะสืบสาวประวัติความเป็นมาของศิลปโบราณวัตถุ เพื่อศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในอดีต วิชาประวัติศาสตร์ศิลปะจึงมีจุดมุ่งหมายเช่นเดียวกับวิชาประวัติศาสตร์ แตกต่างกันตรงที่ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาและวิจัยเป็นศิลปโบราณวัตถุไม่ใช่ลายลักษณ์อักษร และการเรียนรู้ศิลปกรรมแบบต่างๆ และความคิดทางด้านความงามตามยุคสมัยที่ได้เรียนรู้กันมานั้นไม่ใช่เป็นจุดมุ่งหมายของการศึกษาวิชานี้ เป็นแต่เพียงผลที่ได้รับจากการค้นคว้าที่นำมาเผยแพร่เท่านั้น

อารี สุทธิพันธุ์ (2532 : 37-41) ได้วิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์กันระหว่างประวัติศาสตร์ กับประวัติศาสตร์ศิลปะ ไว้ว่า วิชาทั้งสองวิชานี้มีความสัมพันธ์กัน คือ ประเด็นแรกเป็นความสัมพันธ์กันทางด้านความคิดรวบยอด (Concept) คือ นักประวัติศาสตร์พยายามหาข้อเท็จจริงที่ได้สอบสวนแล้วทำให้เกิดประโยชน์โดยไม่ใช่เป็นนักสอบสวนข้อเท็จจริงแล้วรวบรวมหลักฐานใส่ห่อสมุดหรือพิพิธภัณฑ์เท่านั้น สำหรับทางประวัติศาสตร์ศิลป์นั้น เมื่อศึกษาแล้วก็จะเกิดความคิดรวบยอดต่างๆ กันคือ การสังสมความรู้ความสามารถและการสังเกตของศิลปินแล้วแก้ไขคัดแปลงธรรมชาติที่ตนเห็นว่าเหมาะสมให้เป็นผลงานศิลปะ ถ้าหากว่าศิลปินเชื่อว่าธรรมชาติมีความสมบูรณ์ไม่มีส่วนบกพร่องแล้วศิลปะก็ไม่เกิด ดังนั้นจากความคิดรวบยอดทางประวัติศาสตร์ และประวัติศาสตร์ศิลปะมีเป้าหมายอยู่ที่ส่วนบกพร่องที่ท้าทายให้สืบหาและแก้ไขซึ่งจะทำให้เกิดประโยชน์แก่สังคมและเนื้อหาวิชาเอง ประเด็นที่สอง เกี่ยวกับความเข้าใจทางทฤษฎี มีความเห็นว่าทฤษฎีทางประวัติศาสตร์และทฤษฎีทางประวัติศาสตร์ศิลปะมีส่วนสัมพันธ์กัน คือ วิชาประวัติ

ศาสตร์มีทฤษฎีหนึ่งที่ว่า แนวทางของประวัติศาสตร์จะผันแปรไปตามความต้องการของบุคคล บางกลุ่ม หรือบางคนผู้มีอำนาจ (heroic history) ผลของทฤษฎีนั้นเป็นประวัติเกี่ยวกับสงคราม และเหตุการณ์เพื่อแสดงความยิ่งใหญ่โดยตรง ในทางประวัติศาสตร์ศิลป์ก็เหมือนกัน รูปแบบและแนวทางของศิลปะจะผันแปรไปตามความต้องการของศิลปินผู้ยิ่งใหญ่และผู้อุปการะศิลปิน ซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลมากที่สังคมยอมรับ

จากทัศนะของผู้เชี่ยวชาญที่กล่าวมาแล้วข้างต้นพบว่า วิชาประวัติศาสตร์ศิลปะมีจุดมุ่งหมายเช่นเดียวกับวิชาประวัติศาสตร์ ในการเรียนรู้ศิลปกรรมแบบต่างๆ และความคิดทางด้านความงามตามยุคสมัยที่ได้เรียนรู้กันมานั้น ไม่ใช่เป็นจุดมุ่งหมายของการศึกษาวิชานี้ เป็นแต่เพียงผลที่ได้รับจากการค้นคว้าที่นำมาเผยแพร่เท่านั้น ความสัมพันธ์ของประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ศิลป์ นั้นมีจุดมุ่งหมาย มีความหมาย มีวิธีการคิด วิเคราะห์ และมีวิธีการค้นคว้าหาข้อเท็จจริงของหลักฐานที่เหมือนกัน แตกต่างกันตรงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในการบันทึก คือ ประวัติศาสตร์จะบันทึกไว้ด้วยลายลักษณ์อักษร ส่วนประวัติศาสตร์ศิลปะจะบันทึกไว้ด้วยรูปแบบ

3. หลักการและวิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์

การสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์เป็นวิชาที่มุ่งศึกษาความเป็นไปของประวัติศาสตร์ที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้นเป็นหลักค้นคว้าและเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงของอดีต วิธีสอนจึงต้องเน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ รู้จักค้นคว้า สืบสวนหาข้อเท็จจริง ครูผู้สอนจึงต้องรู้จักเลือกใช้วิธีสอนให้เหมาะสม

ในการสอนให้ผู้เรียนรู้จักคิดนั้น เสริมศรี ไชยสร (2539 :63) ได้กล่าวว่า ในการสอนให้คิดและการสอนข้อเท็จจริงนั้น มีวิธีการสอนที่ใช้ได้หลายวิธี เช่น การบรรยายโดยครูหรือวิทยากร การจัดอภิปรายเป็นคณะ การฉายภาพยนตร์ สไลด์ การให้ฟังเทป การจัดทัศนศึกษา เป็นต้น ในการสอนเจตคติ ค่านิยม และคุณธรรม ก็มีเทคนิควิธีที่จะใช้ได้มากมาย เช่น การให้ผู้เรียนฟังการบรรยายที่เร้าใจ การอภิปรายซักถาม การใช้สื่อประทับใจต่างๆ เช่น ภาพที่แสดงความยิ่งใหญ่ของมนุษย์ในสมัยโบราณ ภาพยนตร์ เป็นต้น การให้ไปทัศนศึกษา การให้วิเคราะห์กรณี (case) การให้แสดงบทบาทสมมติ (role-play) ในกรณีง่ายๆ และในการจำลองสถานการณ์ซึ่งเป็นกรณีที่ซับซ้อน (simulation) สิ่งเหล่านี้จะช่วยสะท้อนให้เห็นความรู้สึก ความเชื่อทั้งของตนเองและผู้อื่น อันเป็นรากฐานที่จะอภิปราย ปลูกฝัง หรือปรับเปลี่ยนเจตคติของผู้เรียนได้

ทิสนา แชนมณี และคณะ (2540 : 35) ได้กล่าวถึง การเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิดไว้ว่า ในปัจจุบัน “การคิด” และ “การสอนคิด” เป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษา เพื่อให้ได้คุณภาพสูง ประเทศต่างๆทั่วโลกหันมาศึกษาและเน้นในเรื่องของการพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตขึ้นอย่างมีคุณภาพในทุกๆด้าน ทั้งด้านสติปัญญา คุณธรรม และการเป็นพลเมืองดีของประเทศ การพัฒนาด้านสติปัญญาเป็นด้านที่มักได้รับความเอาใจใส่สูงสุด เนื่องจากเป็นด้านที่เห็นผลเด่นชัด ผู้เรียนที่มีความรู้ความสามารถสูงมักจะได้รับการยอมรับและได้รับโอกาสที่ดีกว่าผู้ที่มีความรู้ความสามารถต่ำกว่า

จากการสัมภาษณ์ สันติ เล็กสุขุม, 27 มกราคม 2541 และกัจจ สุนพงษ์ศรี, 25 มกราคม 2541 ได้กล่าวถึง การสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ให้เกิดผล ก่อนอื่นจะต้องทำความเข้าใจความหมาย ความสำคัญ ความคิดรวบยอด(Concept) และความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ประวัติศาสตร์ศิลป์เป็นประการแรก โดยกำหนดเป้าหมายของการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายให้ชัดเจนเสียก่อน เมื่อผู้เรียนเรียนแล้วจะสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างไรบ้าง

สุพิน บุญชูวงศ์ (2538 : 53) ได้กล่าวว่า การเรียนการสอนในปัจจุบันจะเน้นเรื่องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านความรู้ ด้านเจตคติ และด้านทักษะ พฤติกรรมด้านใดจะเปลี่ยนไปมากน้อยขึ้นอยู่กับผู้เรียนว่ามีพฤติกรรมแต่ละด้านเพียงใดและประสบการณ์ใหม่ที่ครูจะให้นั้นจัดเป็นพฤติกรรมด้านใด ดังนั้นครูจะต้องใช้เทคนิควิธีสอนแบบต่างๆ หลายวิธีให้เหมาะสมกับผู้เรียน จึงจะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านต่างๆ ได้ครบ ซึ่งจะเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

ในปัจจุบันการสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ก็เหมือนกับวิชาอื่นๆในระดับมัธยมศึกษาที่ไม่เพียงแต่มุ่งสอนให้ผู้เรียนมีความรู้และความเข้าใจเท่านั้น แต่ยังคงมุ่งพัฒนาจิตใจ ความรับผิดชอบ ค่านิยม และคุณธรรมต่างๆ ที่พึงประสงค์ โดยมุ่งให้สามารถปฏิบัติได้ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 (2540-2544) ดังนั้น การสอนจึงต้องมุ่งพัฒนาการเรียนรู้ทั้งทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ให้ได้สัดส่วนและสมบูรณ์ จากแนวความคิดในการแบ่งจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ที่เด่นชัดและได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ได้แก่ แนวคิดของบลูมและคณะ ซึ่งได้แบ่งประเภทของจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมาย 3 ด้าน คือ (จำเนียร ศิลปวานิช, 2538 : 123-124)

1. ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) หรือด้านความรู้ ความคิด กล่าวคือ ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามทางสติปัญญา เกิดการพัฒนาขึ้นจากความรู้ไม่เข้าใจ คิดไม่เป็น มาเป็นมีความรู้ความเข้าใจ มีความคิด และคิดเป็น เช่น จากการอ่านเขียนได้ไม่เป็น มาเป็นอ่านออกเขียนได้ แสดงความคิดเห็นได้ ตัดสินใจแก้ปัญหาได้ ประเมินค่าและวิจารณ์ได้ ฯลฯ

2. ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) หรือด้านเจตคติ เกี่ยวกับความรู้สึกเห็นคุณค่า ความดี ความงาม ผู้เรียนเกิดการพัฒนาด้านนี้ เช่น รู้สึกซาบซึ้งในงานศิลปะที่ได้เห็น เกิดการยอมรับที่จะช่วยกันรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี เห็นคุณค่าความสำคัญของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

3. ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) หรือด้านทักษะ หมายถึง ความสามารถกระทำได้ ปฏิบัติได้ถูกต้องตามวัย เช่น สามารถวาดภาพได้ วิจารณ์ได้ ฟัง พูด อ่าน เขียนได้ ฯลฯ ผู้เรียนจะเกิดทักษะ ถ้าได้ฝึกปฏิบัติบ่อย

ปราณี โพธิสุข (2526 : 5-7) กล่าวถึง การสอนวิชาประวัติศาสตร์ไว้ว่า อาจารย์ผู้สอนต้องรู้วัตถุประสงค์ในการสอนแต่ละบทเรียน มีจุดมุ่งหมายของการสอนโดยให้ผู้เรียนมีความรู้ มีความเข้าใจ และที่สำคัญต้องพัฒนาด้านจิตใจด้วย ในการสอนวิชาประวัติศาสตร์จึงควรสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ 3 ด้าน คือ

1. ด้านสติปัญญา (Cognitive Domain) คือ ความรู้ ความเข้าใจ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า

2. ด้านทัศนคติและอารมณ์ (Affective Domain) คือ ความรู้สึกเห็นพ้อง ไม่เห็นพ้อง ความชอบ ความไม่ชอบ ความพอใจ ความไม่พอใจ ในสิ่งที่ชอบที่ควร

3. ด้านทักษะ (Psychomotor Domain) คือ ความคล่องแคล่ว ความชำนาญในการกระทำได้ด้วยตนเอง เช่น การอ่าน การเขียน การค้นคว้า การทำงานกลุ่ม เป็นต้น

อารี สุทธิพันธุ์ (ม.ป.ป. : 1) ได้วางแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์ไว้ โดยได้เสนอรูปแบบการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ที่ครอบคลุมการพัฒนาการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน เช่นเดียวกัน คือ

1. ด้านความรู้ (Knowledge) คือ การให้ความรู้ในเรื่องของ

1.1 ลักษณะของรูปแบบ

1.2 ความเป็นมาและเงื่อนไขของแต่ละยุค

1.3 คุณค่าของความรู้สึกและสุนทรีย

1.4 ทฤษฎีศิลปะ

2. ด้านทัศนคติ (Attitude) คือ การปลูกฝังทัศนคติที่เกี่ยวกับ
 - 2.1 ทัศนคติที่เกี่ยวกับสถานภาพ
 - 2.2 ทัศนคติที่เกี่ยวกับค่านิยมของมนุษย์
 - 2.3 ทัศนคติที่เกี่ยวกับพฤติกรรม
3. ด้านทักษะ (Skill) คือ การให้ทักษะที่เกี่ยวกับ
 - 3.1 ทักษะในการถ่ายทอดและพัฒนารูปแบบศิลปกรรม
 - 3.2 ทักษะในการคิดและแสวงหารูปแบบใหม่
 - 3.3 ทักษะในการใช้เครื่องมือ และพัฒนากระบวนการ

เพื่อให้การสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ให้ครอบคลุมพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน ที่กล่าวมาแล้วนั้น การพัฒนาการเรียนรู้ให้เกิดกับผู้เรียนจะต้องกำหนดชนิดของความรู้และจุดมุ่งหมายของการสอนที่จะถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ มุ่งพัฒนาจิตใจ ค่านิยม คุณธรรมต่างๆ และการสอนทักษะในการคิดและการแสวงหารูปแบบใหม่ให้เกิดขึ้นแก่ตัวผู้เรียน การเลือกวิธีสอนและการใช้สื่อการสอน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยพัฒนาการเรียนรู้ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายที่วางไว้

วิธีสอนจึงถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้ความมุ่งหมายของการศึกษาหรือจุดประสงค์ของการศึกษابรรลุผล เนื่องจากการเรียนการสอนในปัจจุบันจะเน้นในเรื่องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน และในขณะเดียวกันก็ต้องคำนึงถึงความสนใจและวัยของผู้เรียนจึงจะทำให้เกิดมีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะ และเจตคติที่ดีได้มากที่สุด การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์และวิชาในสาขาศิลปศึกษาไม่จำเป็นต้องสอนวิธีเดียวอาจใช้หลายวิธีร่วมกันได้ ดังเช่น

อุบล ตูจินดา (2532 : 66) กล่าวว่า วิธีสอนศิลปะ ครูสามารถนำมาใช้ได้หลายวิธีและครูควรได้ฝึกทักษะการสอน เช่น การนำเข้าสู่บทเรียน การอธิบาย การเร้าความสนใจ การควบคุมชั้นเรียน ฯลฯ อยู่เสมอ เพราะการสอนของครูแต่ละคนย่อมแตกต่างกัน การสอนจึงได้รับผลสำเร็จไม่เหมือนกัน การจัดกิจกรรมศิลปะโดยเปลี่ยนแปลงบทบาทจากครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้มาเป็นผู้จัดประสบการณ์การเรียนการสอนและเตรียมการสอนโดยใช้วิธีการสอนต่างๆซึ่งสามารถนำไปใช้กับการสอนได้อย่างเหมาะสม วิธีสอนศิลปะมีหลายวิธีดังต่อไปนี้

1. วิธีสอนแบบบรรยาย
2. วิธีสอนแบบสาธิต
3. วิธีสอนแบบอภิปราย

4. วิธีสอนแบบกำหนดงาน
5. วิธีสอนแบบปฏิบัติการ
6. วิธีสอนแบบแบ่งกลุ่มทำกิจกรรม
7. วิธีสอนแบบโครงการ
8. วิธีสอนด้วยแผนภาพประกอบการสอน
9. วิธีสอนโดยศึกษานอกสถานที่

สังัด อุทรานันท์ (2525) ได้กล่าวไว้ว่า การสอนที่จะนำไปสู่ผลสำเร็จตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้นั้น ครูควรใช้วิธีการสอนหลายๆวิธีจึงจะทำให้เกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านต่างๆได้ครบตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งวิธีสอนประวัติศาสตร์ศิลป์มีหลักการสอนที่ใกล้เคียงกับการสอนทั่วไป อาจมีลักษณะเฉพาะหรือแตกต่างไปบางตามสภาพของวัตถุประสงค์และเนื้อหาวิชา วิธีสอนในปัจจุบันมีหลายรูปแบบ ซึ่งแต่ละรูปแบบย่อมมีลักษณะและวิธีสอนที่แตกต่างกันไป

สุพิน บุญชูวงศ์ (2538 : 54) กล่าวว่า เมื่อนำวิธีสอนแบบต่างๆมาจัดประเภทตามลักษณะเฉพาะ จัดได้ 2 แบบ คือ

1. วิธีสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher-centered Method) ได้แก่ วิธีสอนที่ครูเป็นผู้สอน ครูเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นส่วนใหญ่ เช่น ครูจะเป็นผู้ตั้งจุดมุ่งหมาย ควบคุมเนื้อหา จัดกิจกรรม และวัดผล เป็นต้น วิธีสอนแบบนี้ได้แก่วิธีสอนแบบบรรยาย วิธีสอนแบบสาธิต วิธีสอนโดยการทบทวน
2. วิธีสอนแบบนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Pupil-centered Method) ได้แก่ วิธีสอนที่ให้นักเรียนได้มีโอกาสเป็นผู้ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นผู้วางแผนบทเรียน ดำเนินการค้นคว้าหาความรู้ ครูเป็นเพียงผู้แนะแนวไปสู่การค้นคว้าและนำสื่อการเรียนมาให้แก่นักเรียนได้ความรู้ด้วยตนเอง ได้แก่ วิธีสอนแบบทดลอง วิธีสอนแบบโครงการ วิธีสอนแบบศูนย์การเรียน วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน วิธีสอนแบบแบ่งกลุ่มทำงาน วิธีสอนแบบอภิปราย วิธีสอนแบบหน่วย วิธีสอนแบบวิทยาศาสตร์

กรมวิชาการ (2534 : 106-110) ได้กล่าวไว้ว่า ในการสอนที่ถือเอาครูเป็นศูนย์กลางที่ยึดถือปฏิบัติกันมาแต่เดิม ทำให้คุณภาพและประสิทธิภาพของการเรียนรู้ไม่พัฒนาเท่าที่ควร ประกอบกับในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 วิทยาการและเทคโนโลยีได้เจริญขึ้นอย่างรวดเร็วและสภาพสังคมโดยทั่วไปเปลี่ยนแปลงและซับซ้อนขึ้นมาก จึงทำให้จุดประสงค์ของการศึกษาจำเป็นต้องขยาย

ขอบเขตกว้างขวางขึ้นแต่เดิม ซึ่งทำให้ต้องการพัฒนาวิธีการและกระบวนการเกี่ยวกับการเรียนการสอนใหม่ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น แนวความคิดใหม่เกี่ยวกับการเรียนการสอนได้แก่

1. เป้าหมายสำคัญของการสอนเปลี่ยนจากการสอนของครูเป็นการเรียนของนักเรียน ครูจึงมีหน้าที่ในการวางแผนและกำหนดประสบการณ์ที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้
2. โครงการเรียนการสอนที่เคยเป็นภาพนิ่งเปลี่ยนเป็นภาพเคลื่อนไหวได้ กล่าวคือ จำต้องมีการนำวิธีการสอนแบบต่างๆ รวมทั้งนำสื่อการเรียนการสอนหลายๆชนิดมาใช้ตามความเหมาะสมเพื่อช่วยให้นักเรียนบรรลุเป้าหมายของการเรียนการสอน
3. การมองนักเรียนในฐานะเป็นกลุ่มเปลี่ยนเป็นการยอมรับในฐานะบุคคล กล่าวคือ ได้มีการให้ความสำคัญต่อนักเรียนแต่ละคนมากขึ้น มีการยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล การเรียนการสอนซึ่งเดิมจัดเป็นกลุ่มเริ่มเปลี่ยนไปเป็นการสอนเพื่อสนองความต้องการ ความสนใจของนักเรียนแต่ละคน เห็นความจำเป็นที่จะต้องวางแผนการสอนและจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอนหลายๆแบบ เพื่อให้นักเรียนแต่ละคนได้รับความสำเร็จในการเรียนมากที่สุด
4. การใช้วัสดุการเรียนการสอนเพื่อการเรียนเป็นกลุ่มเปลี่ยนเป็นเพื่อการเรียนการสอนเป็นรายบุคคล กล่าวคือ ได้มีการยอมรับว่าการเรียนมีหลายวิธี นักเรียนแต่ละคนอาจจะเรียนรู้ได้ด้วยวิธีการ ประสบการณ์ และสื่อการเรียนการสอนต่างๆ กัน มีแหล่งความรู้มากมายและสื่อการเรียนการสอนหลายรูปแบบ ที่จะช่วยให้นักเรียนได้วิธีการและวัสดุการเรียนการสอนแบบเดิมซึ่งครูเป็นผู้ใช้และควบคุมคงจะต้องเปลี่ยนไปให้เหมาะสมกับผู้เรียน
5. วิธีการที่มีระบบเชื่อกันว่าจะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุผลสำเร็จ กล่าวคือ การวางแผนการสอนและจะต้องมีระบบที่ดี

เจลิม มลิตา (2523 : 196-207) ได้กล่าวถึง วิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์แนวใหม่ไว้ว่า วิธีสอนประวัติศาสตร์ต้องคำนึงถึงบทบาทของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยถือหลักผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอน นั่นคือ ผู้เรียนได้รวมการเรียนรู้ด้วยตนเอง อาจารย์จะเป็นผู้จัดให้ดังนี้

1. การอ่านประวัติศาสตร์ ในการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่จะอาศัยเทคนิคและวิธีการสอนแบบบรรยาย เพื่อถ่ายทอดแนวความคิดและข้อเท็จจริงจากตำราและหนังสือประวัติศาสตร์ ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดจากผู้สอนไปยังผู้เรียน การอ่านประวัติศาสตร์ทั้งในและนอกห้องเรียนจะทำให้ผู้เรียนมีการพัฒนาความคิดและสติปัญญา ตลอดจนทักษะในการอ่าน ทำให้สามารถเรียนรู้ได้ดีขึ้น และเรียนได้มากขึ้น ทำให้ผู้เรียนมีความกว้างขวางและลึกซึ้ง
2. การเยี่ยมชมสถานที่ วิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่กว้างเกินกว่าจะนำมาจำกัดให้อยู่แต่ภายในห้องเรียน และมีระยะยาวเกินกว่าที่จะกำหนดได้ในตารางช่วงเวลา ดังนั้นในการสอนจึงควรหาโอกาสทำความเข้าใจกับโลกภายนอก จึงควรศึกษาสิ่งของที่หลงเหลืออยู่ที่โบราณวัตถุ ตลอดจนทำให้ผู้เรียนเกิดจินตนาการต่างๆได้

3. การอภิปราย การโต้ตอบและการแสดงปาฐกถา กิจกรรมประเภทนี้นอกจากจะส่งเสริมและฝึกทักษะของผู้เรียนให้เป็นคนกล้าแสดงออกอย่างมีความสามารถแล้ว ยังเป็นการฝึกทักษะการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง หรือร่วมกลุ่ม ทำให้ผู้เรียนมีความรู้แตกฉาน มีความคิดเฉลียวฉลาดเฉียบแหลมและรอบครอบ ด้วยแนวการอภิปรายและการแสดงปาฐกถา

4. วิธีสอนอื่นๆ เช่นการเชิญวิทยากรมาบรรยายเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ การทำและการเสนอรายงานการค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ การฉายวีดิทัศน์ การฉายภาพยนตร์ การจัดนิทรรศการ การรวบรวมภาพเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ การทำชุดการเรียน เป็นต้น

วิธีสอนทั้งหมดนี้จะกลายเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งผู้สอนต้องมีการวางแผนจึงจะสามารถส่งเสริมการเรียนรู้และเป็นปัจจัยเร้าผู้เรียนให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้ในรูปของวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมได้ วิชาประวัติศาสตร์ศิลป์มีลักษณะการสอนแบบเดียวกันกับวิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์ จุดประสงค์ก็คือ ให้ผู้เรียนได้ความรู้และได้พัฒนาการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน มีหลายวิธี ดังนี้

1. วิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์โดยการบรรยาย (Lecture Method)

อุบล ตูจินดา (2532 : 67) กล่าวว่า วิธีสอนศิลปะแบบบรรยายเป็นการสอนที่มีผู้สอนเป็นศูนย์กลางความสนใจ พูดบอกเล่า หรืออธิบายเนื้อหาเรื่องราวของศิลปะให้ผู้เรียนฟัง โดยผู้สอนเป็นผู้เตรียมการศึกษาค้นคว้า ผู้เรียนเป็นฝ่ายมารับผลการศึกษาค้นคว้านั้น เป็นสื่อทางเดียวคือ จากผู้สอนสู่ผู้เรียน โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมน้อยมาก นอกจากนั่งฟัง จด และเตรียมตัวสอบ ในปัจจุบันได้รับการปรับปรุง โดยสอนมีอุปกรณ์ประกอบการบรรยาย ได้แก่ สไลด์ แผ่นใส วาดทัศน์ การสอนศิลปะแบบบรรยายเหมาะสมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา และวิชาที่เหมาะสมกับวิธีสอนแบบนี้ ได้แก่ วิชาทัศนศิลป์ และวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์

ไมรอน มาร์ตี (Marty, 1983 : 10-13) กล่าวว่า การสอนวิชาประวัติศาสตร์ โดยการฟังคำบรรยายในห้องเรียนหรืออ่านตำรา ไม่อาจจะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและยอมรับในคุณค่าของประวัติศาสตร์ การสร้างความอยากรู้อยากเห็นด้วยปัญหาการชี้แนะวิธีการแสวงหาความรู้ให้สามารถประเมินค่าหลักฐานและข้อเท็จจริงจนสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้ขึ้นมาได้ด้วยตนเองได้ จำเป็นต้องมีการฝึกปฏิบัติทั้งในห้องเรียนและนอกโรงเรียนด้วยขบวนการสอนหลายอย่างที่เหมาะสม จนผู้เรียนเกิดทักษะและเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง เมื่อจะนำไปใช้การสอนประวัติศาสตร์ที่ถูกต้อง จึงเป็นการเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกวิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

นอกจากนี้ รายงานการศึกษาของกรมศึกษาธิการ 2530 (อ้างใน นิพนธ์ ทวีกาญจน์, 2532 : 54) ยังได้กล่าวว่า สภาพการศึกษาศึกษาในอนาคตเปลี่ยนไปมากวิธีสอนมีหลายวิธีผสมผสานกัน แต่ส่วนใหญ่ยังคงใช้วิธีการบรรยายอยู่เช่นเดิม ซึ่งในปัจจุบันการสอนแบบบรรยายเป็นกระบวนการและกิจกรรมที่ผู้สอนจัด และดำเนินการให้ผู้เรียนเรียนรู้ เข้าใจ และมีความกระจำในเนื้อหาใดเนื้อหาหนึ่ง ควรให้ผู้เรียนได้มีส่วนอภิปรายซักถามบ้างเล็กน้อย จะทำให้การทำหน้าที่สอนแบบบรรยายมีความกว้างขวางมากขึ้น และเปิดโอกาสให้ประยุกต์เทคนิคและวิธีการใหม่ได้เพิ่มมากขึ้น แต่การสอนบรรยายจะอยู่ในความสนใจของผู้สอนและผู้เรียนมักจะติดอยู่กับบทบาทของผู้สอนเป็นหลักสำคัญ

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2524 : 100) ได้เสนอรูปแบบการบรรยายไว้ดังนี้ คือ การสอนบรรยายที่ดีนั้นจะต้องคำนึงถึงเนื้อหา จำนวนผู้เรียน อุปกรณ์ที่ใช้ในการสอน ซึ่งในปัจจุบันได้มีวิวัฒนาการในการนำเอาสื่อประสมเข้ามาใช้ในการสอนมากยิ่งขึ้น ทำให้น่าสนใจ และความสามารของครูสอนอันเป็นลักษณะพิเศษที่มีแต่ละบุคคลซึ่งแตกต่างกัน

การสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์โดยวิธีบรรยาย ไม่ควรให้ผู้สอนเป็นผู้บรรยายเพียงฝ่ายเดียว ควรให้ผู้เรียนได้มีส่วนอภิปรายและซักถามจะทำให้วิธีสอนประวัติศาสตร์ศิลป์แบบบรรยายมีความกว้างขวางมากและน่าสนใจมากขึ้น และการสอนควรมีการนำสื่อมาใช้ประกอบ เช่น การบรรยายประกอบสไลด์ การบรรยายประกอบวีดิทัศน์ การบรรยายประกอบแผ่นภาพ การบรรยายประกอบภาพยนตร์ และ การแจกเอกสารประกอบการบรรยาย เป็นต้น

ดังนั้น ส่วนประกอบที่สำคัญของวิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์แบบบรรยายควรมีการเตรียมการสอน ซึ่งได้แก่ การเตรียมวัตถุประสงค์ของการสอน เนื้อหาที่จะสอนพร้อมทั้ง การลำดับชั้นการสอนเนื้อหานั้นๆ มีอุปกรณ์การสอน เอกสารประกอบคำบรรยาย ความคิดรวบยอด เพื่อเน้นให้ผู้เรียนได้รับรู้คุณค่าและจุดมุ่งหมาย และควรจัดกิจกรรมในการเรียนการสอนเพื่อไม่ให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย เช่น มีการอภิปรายและซักถาม การใช้สื่อและอุปกรณ์การสอนที่น่าสนใจ เช่น แผ่นภาพ สไลด์ วีดิทัศน์ หรือภาพยนตร์ เป็นต้น

2. วิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์โดยการทบทวน (Reviewing Method)

การศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์เป็นการศึกษาเหตุการณ์และความเป็นมาของอดีต ที่มีเนื้อหาต่อเนื่องกันมาโดยตลอดนับร้อยปี วิธีสอนย่อมต้องมีการอ้างอิงถึงความเป็นมา

ของอดีตเป็นสำคัญ การสอนแบบทบทวนจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงอดีตให้สัมพันธ์กับปัจจุบันได้ ทั้งนี้เพื่อให้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ศิลปะดีขึ้น

เสริมศรี ไชยสร(2539 : 57) กล่าวว่า วิธีสอนที่ครูทบทวนเนื้อหาที่เรียนไปแล้วให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจว่าเข้าใจเนื้อหาอย่างชัดเจนและแม่นยำพอที่จะสามารถระลึกได้เมื่อต้องการ การสอนแบบทบทวนมีข้อดีคือ ช่วยให้ผู้เรียนได้เห็นถึงความสัมพันธ์และความเกี่ยวข้องกันของเนื้อหาอย่างชัดเจน ทำให้นักเรียนตระหนักถึงความต้องการที่จะต้องศึกษามากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามการสอนแบบทบทวนมีข้อดีก็ย่อมมีข้อจำกัด คือ เป็นการยากที่จะทำให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมได้ ครูต้องมีความชำนาญในการใช้เทคนิคหลายๆอย่าง

กรมวิชาการ (2540 : 11-12) ได้กล่าวว่า วิธีสอนโดยการทบทวนจะทำให้นักเรียนเกิดความมั่นใจว่าเข้าใจพอที่จะสามารถระลึกได้เมื่อต้องการ การเตือนนักเรียนให้ย้อนไประลึกถึงสิ่งที่เขาได้เรียนไปแล้วอาจจะเป็นส่วนหนึ่งของการดึงดูดความสนใจจากนักเรียนที่ลี้ได้ นักเรียนอาจจำเป็นต้องทบทวนความคิดสำคัญที่เรียนมาแล้วก่อนที่จะเริ่มเรียนสิ่งใหม่ อาจจำเป็นต้องทดสอบนักเรียนเกี่ยวกับสิ่งที่เรียนไปแล้วก่อนเพื่อครูจะได้ช่วยแก้ไขหรือเพิ่มเติมความเข้าใจที่นักเรียนยังขาดอยู่ การสอนโดยการทบทวนจะช่วยให้ผู้เรียนได้เห็นถึงความสัมพันธ์และความเกี่ยวข้องกันของเนื้อหาอย่างชัดเจน เป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับกิจกรรมในแต่ละวัน เป็นเรื่องช่วยวัดจุดสำคัญของบทเรียน เป็นการเชื่อมโยงเนื้อหาให้เกิดขึ้นในจิตใจของนักเรียน และทำให้นักเรียนตระหนักถึงความต้องการที่จะต้องศึกษามากยิ่งขึ้น วิธีการสอนแบบนี้เป็นการยากที่จะทำให้นักเรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมได้และครูต้องมีความชำนาญในการใช้เทคนิคหลายๆ อย่าง

3. วิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์แบบสืบสอบ (Inquiry Method)

คนัย ไชยโยธา (2534 : 70) ได้กล่าวว่า วิชาประวัติศาสตร์เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ต้องอาศัยการสอบสวน ค้นคว้า และทำการบันทึกไว้อย่างเป็นระเบียบ

เสริมศรี ไชยสร (2539) กล่าวว่า การสอนแบบสืบสวนสอบสวน เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักค้นคว้าหาความรู้ โดยใช้กระบวนการทางความคิดหาเหตุผล การค้นพบความรู้ หรือแนวทางแก้ปัญหาที่ถูกต้องด้วยตนเอง โดยผู้สอนตั้งคำถามประเภทกระตุ้นให้นักเรียนใช้ความคิด หาวิธีการแก้ปัญหาได้เอง และสามารถนำการแก้ปัญหามาใช้ประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันได้ ในการสอนแบบนี้ครูคือผู้แนะแนวทาง คอยช่วยเหลือผู้เรียนและสร้างสถานการณ์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ฉะนั้นครูควรมีบทบาท 3 ประการ คือ

1. ป้อนคำถามนักเรียนเพื่อนำไปสู่การค้นคว้า ครูจะต้องรู้จักป้อนคำถามจะต้องรู้ว่าถามอย่างไรนักเรียนจึงจะเกิดความคิด
2. เมื่อได้ตัวปัญหาแล้วให้นักเรียนทั้งชั้นอภิปรายวางแผนแก้ปัญหา กำหนดวิธีแก้ปัญหาเอง
3. ถ้าปัญหาใดยากเกินไป นักเรียนไม่สามารถวางแผนแก้ปัญหาได้ ครูกับนักเรียนอาจร่วมกันหาทางแก้ปัญหาต่อไป

ประภิต บัวบุศย์ (2521 : 1) มีวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์และโบราณคดีทางพุทธศาสนาโดยเสนอหลักการใหม่ว่า การแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์โบราณคดี มีหลักอยู่ 5 ข้อ คือ

1. วัตถุนั้นคืออะไร (What)
2. ทำไมจึงสร้างวัตถุนั้น (Why)
3. วัตถุนั้นสร้างขึ้นเมื่อไร(When)
4. วัตถุนั้นอยู่ที่ไหน (Where)
5. วัตถุนั้นสร้างขึ้นได้อย่างไร (How)

ดร. วีรยุทธ วิเชียรโชติ (อ้างถึงใน เสริมศรี ไชยสร, 2539 : 66-69) มีวิธีการศึกษาคล้ายกับของประภิต บัวบุศย์ (2521 : 1) โดยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการสอนแบบ Inquiry มาเผยแพร่ในการปรับปรุงหลักสูตรการสอนวิทยาศาสตร์ของสสวท.(สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี) ในระยะเริ่มแรกทำให้เกิดการเรียนแบบสืบสวนสอบสวนเป็นขั้นตอนใหญ่ๆ 4 ขั้นตอน เรียกกันย่อๆ ว่า OEPC ได้แก่ ขั้นสังเกต (Observation) ขั้นอธิบาย (Explanation) ขั้นทำนาย (Prediction) และขั้นควบคุมและคิดสร้างสรรค์ (Control And Creativity) ขั้นการเรียนการสอนทั้ง 4 นี้จะเกิดขึ้นหลังจาก “การให้สังเกตแนวหน้า” ซึ่งก็คือ การให้ความคิดที่สำคัญก่อนหรืออาจเป็นการศึกษาภูมิหลังของปัญหา และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ต้องการศึกษาต่างๆ กันได้ อย่างไรก็ตามมีปัญหว่าการให้แนวคิดหลักล่วงหน้านั้นปกติแล้วจะไม่ค่อยเหมาะสมกับการสอนแบบให้ผู้เรียนคิดสืบค้นเอง จึงต้องระวังไม่ให้เป็นการบอกคำตอบแก่ผู้เรียนก่อนที่ผู้เรียนจะค้นพบ ดร.วีรยุทธ และ ดร.นวลเทัญ วิเชียรโชติ ยังได้พยายามแสดงตัวอย่างให้เห็นว่าการสอนแบบสืบสวนสอบสวนนี้ใช้ได้กับวิชาอื่นๆ ด้วย และได้เสนอผลการศึกษาเปรียบเทียบการแก้ปัญหาแบบสืบสวนกับการแก้ปัญหาตามแนวพุทธศาสตร์ โดยสรุปว่าวิธีการสืบสวนสอบสวนก็คือ วิธีการวิจัยที่ยึดหลักอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นขั้นตอนของวิธีการวิทยาศาสตร์ทางธรรม หากจะเปรียบเทียบวิธีการทั้งสาม โดยใช้แนวคิดในเอกสารเป็นหลักอาจเปรียบเทียบได้ดังนี้

แนวคิดวิธีการสอนแบบสืบสวนสอบสวนของ ดร.วีรยุทธ และ ดร.นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ
(อ้างถึงใน เสริมศรี ไชยศรี, 2539 : 67)

วิธีการทางวิทยาศาสตร์ทั่วไป	วิธีการแบบอริยสัจ 4	วิธีการสืบสวนสอบสวน
1. ขั้นระบุปัญหา	1. ทุกข์ (ปัญหา) 2. สมุทัย(เหตุแห่งทุกข์)	1. สังกัปแนวหน้า (ศึกษาภูมิหลังของปัญหา) 2. สังเกต (เกิด/เห็นปัญหา) 3. อธิบายสาเหตุของปัญหา 4. ทำนายและทดลอง
2. ขั้นตั้งสมมติฐาน	3. นิโรธ (การดับเหตุแห่งทุกข์)	
3. ขั้นรวบรวมข้อมูล		
4. ขั้นทดสอบสมมติฐาน		
5. ขั้นสรุปผล	4. มรรค (ทางดำเนินไปสู่การดับทุกข์)	5. ความคุมและคิดสร้างสรรค์

จากการศึกษาเปรียบเทียบวิธีการสอนแบบสืบสวนสอบสวน ของ ดร.วีรยุทธ และ ดร.นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ (อ้างถึงใน เสริมศรี ไชยศรี, 2539 : 67 และประภคิต บัวบุศย (2521 : 1) ผู้วิจัยขอนำการศึกษาของทั้ง 2 ท่าน เพื่อนำมาเปรียบเทียบกันดังนี้

การศึกษาเปรียบเทียบของ ดร.วีรยุทธ และ ดร.นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ			การศึกษาประวัติศาสตร์โบราณคดีของประภคิต บัวบุศย
วิธีการทางวิทยาศาสตร์	วิธีการแบบอริยสัจ 4	วิธีการสืบสวนสอบสวน	วิธีทางประวัติศาสตร์โบราณคดี
1. ขั้นระบุปัญหา	1. ทุกข์ (ปัญหา) 2. สมุทัย(เหตุแห่งทุกข์)	1. สังกัปแนวหน้า (ศึกษาภูมิหลังของปัญหา) 2. สังเกต(เกิด/เห็นปัญหา) 3. อธิบายสาเหตุของปัญหา 4. ทำนายและทดลอง	1. วัตถุนั้นคืออะไร
2. ขั้นตั้งสมมติฐาน	3. นิโรธ (การดับเหตุแห่งทุกข์)		2. ทำไมจึงสร้างวัตถุนั้น
3. ขั้นรวบรวมข้อมูล			3. วัตถุนั้นสร้างขึ้นเมื่อไร
4. ศึกษาข้อมูล			4. วัตถุนั้นสร้างขึ้นได้อย่างไร
5. ขั้นสรุปผล	4. มรรค (ทางดำเนินไปสู่การดับทุกข์)	5. ความคุมและคิดสร้างสรรค์	

จากการเปรียบเทียบ สามารถสรุปได้ว่า วิชาประวัติศาสตร์ศิลป์มีวิธีการศึกษาได้ ทั้งแบบวิธีการสืบสวนสอบสวน วิธีการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ วิธีการศึกษาแบบอริยสัจ 4 และวิธีการศึกษาแบบประวัติศาสตร์โบราณคดี และวิธีสอนที่สำคัญที่จะช่วยส่งเสริมกระบวนการสอนให้ คิดสืบค้นเหล่านี้คือวิธีการใช้คำถามของครูและการอภิปรายกลุ่มย่อยซึ่งที่จริงยังใช้ได้กับการสอน ทุกลักษณะ แต่ที่สำคัญคำถามที่กระตุ้นการคิดสืบค้นนั้นควรต้องเป็นคำถามที่ทำให้นักเรียนสรุป ปัญหาได้และตั้งสมมติฐานได้

4. วิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์แบบแบ่งกลุ่มทำงาน (Committee Work Method)

เสริมศรี ไชยศรี (2538 : 68) ได้กล่าวว่า วิธีสอนแบบแบ่งกลุ่มทำงาน หมายถึง การที่ผู้สอนมอบหมายให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ เช่น การไปทัศนศึกษานอกสถานที่ ให้หัวข้อไปค้นคว้าแล้วนำมาอภิปรายร่วมกันภายในหรือนอกชั้นเรียน โดยอาจแบ่งเป็นกลุ่มหรือ เป็นรายบุคคล โดยให้ช่วยกันค้นคว้าและแก้ปัญหา หรือปฏิบัติกิจกรรมตามความสามารถ ตาม ความถนัด หรือตามความสนใจ การฝึกทักษะในการแก้ปัญหา การค้นคว้า และแสวงหาความรู้ ด้วยตนเองหรือเป็นกลุ่ม นักเรียนทุกคนจะต้องดำเนินการตามที่มอบหมายให้เป็นวิธีที่จะช่วย ฝึกฝนนักเรียนให้ได้รับประสบการณ์ตรง ได้เรียนรู้จากเพื่อนร่วมงานแต่ต้องดำเนินการอย่างมีหลัก เกณฑ์ และผู้สอนจะต้องวางแผนให้นักเรียนทุกคนในแต่ละกลุ่มปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ข้อดีของการ สอนแบบแบ่งกลุ่มทำงานช่วยให้ผู้เรียนแสดงออกซึ่งความคิดเห็นของตนเองได้อย่างเต็มที่ และเปิด โอกาสให้ผู้เรียนเลือกทำงานตามถนัด ความสามารถ และความสนใจ

วิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์แบบแบ่งกลุ่มทำงาน จะช่วยให้ผู้เรียนรู้จักทำงาน ร่วมกับผู้อื่น เช่น การให้หัวข้อไปค้นคว้าแล้วนำมาอภิปราย การคู่วิทัศน์แล้วอภิปรายร่วมกัน การ ไปศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น การแบ่งกลุ่มกันทำงานยังส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกการออกความ คิดเห็น ฝึกการอยู่อย่างประชาธิปไตยได้อีกด้วย

5. วิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์แบบอภิปราย (Discussion Method)

อุบล ตูจินดา (2532 : 81) ได้กล่าวถึง วิธีสอนศิลปะแบบอภิปราย ไว้ว่า การสอน ศิลปะที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนฝึกการฟัง พูด แก้ปัญหา แสดงความคิดเห็นออกมาอย่างชัดเจน เป็น การสร้างเสริมประสบการณ์การสอนศิลปะแบบอภิปราย จึงมิใช่การเน้นที่ข้อคิดเห็น ข้อยุติเท่านั้น แต่คำนึงถึงกระบวนการทั้งหมดของการอภิปรายที่สังคมยอมรับ การสอนศิลปะแบบอภิปรายจึง เหมาะกับการสอนในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา

จำเนียร ศิลปวานิช (2538 : 193) กล่าวว่า การอภิปรายเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาลักษณะใดอย่างหนึ่งระหว่างครูกับนักเรียน หรือระหว่างนักเรียนด้วยกัน โดยมีครูเป็นผู้ประสานงานแทนที่ครูจะเป็นฝ่ายตั้งปัญหาคอยถามนักเรียน ครูต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามบ้างและให้นักเรียนมีส่วนช่วยตอบด้วย วิธีการสอนนี้จะช่วยส่งเสริมให้เด็กคิดเป็น พุดเป็น และยังเป็นส่งเสริมให้มีการอยู่ร่วมกันแบบประชาธิปไตย

กาญจนา ศรีสวัสดิ์ (2532-2533 : 20) กล่าวว่า การสอนวิชาประวัติศาสตร์โดย การอภิปราย วิเคราะห์หรือให้ได้เห็นแก่นแท้ของข้อเท็จจริงในแต่ละเรื่อง ผู้สอนควรจะได้เปรียบเทียบให้เห็นความสัมพันธ์และคุณค่า เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบข้อเท็จจริง เพื่อจะได้มาซึ่งความคิดรวบยอดอันมีประโยชน์ ทั้งตัวผู้เรียนหรือแม้แต่ผู้สอนเองด้วย

ดังนั้น วิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์โดยการอภิปรายจะช่วยให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน การอภิปรายทำให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็น วิธีการสอนนี้จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดเป็น พุดเป็น และเหมาะแก่การสอนในส่วนที่เป็นทฤษฎีและความรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลป์

6. วิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์โดยศึกษาแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Method)

นิพนธ์ ทวีกาญจน์ (2532 : 1) กล่าวว่า การศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์จัดอยู่ในกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เนื่องจากการเรียนรู้เรื่องราวของงานศิลปกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เป็นการเรียนรู้ศิลปะในเชิงปริมาณ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ในเชิงทฤษฎีโดยใช้ความคิดไตร่ตรองหาเหตุผล ใช้ความเข้าใจแยกแยะเพื่อหาความกระจ่างในเนื้อหา และความถูกต้องตามความเป็นจริง การศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์จึงจัดอยู่กระบวนการทางวิทยาศาสตร์

จากการสัมภาษณ์ อภัย นาคคง, 6 กรกฎาคม 2541 ได้กล่าวว่า การสอนให้ผู้เรียนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์รู้จักการวิเคราะห์ ซึ่งวิธีการศึกษาแบบคิดวิเคราะห์ต้องให้ผู้เรียนเข้าใจข้อมูลและถูกต้องแท้จริง โดยใช้หลักการทางศิลปะ ก็คือ เราให้ความรอบรู้ในหลายมุมมอง คือ What, Where, When, Why และHow ถ้าเราสามารถให้คำตอบในข้อมูลเหล่านี้ชัดเจน ความคิดจะเกิดขึ้นเอง ถ้าในลักษณะของคนธรรมดา คือไม่ใช่นักศิลปะ ก็จะเกิดความเข้าใจอย่างถูกต้อง เกิดความรัก เกิดความหวงแหน ถ้าเขารู้ What, Where, When, Why และHow เขาจะรู้และเขาจะรัก เขาจะหวงแหนและเขาจะช่วยรักษาศิลปโบราณนั้นไว้

กาญจนา ศรีสวัสดิ์ (2532-2533 : 21) ได้กล่าวว่า ในการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้สอนควรยึดหลักการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักคิดและคิดให้เป็น ซึ่งหมายถึง การคิดอย่างมีวิจารณญาณ รู้จักวิเคราะห์สรุปเหตุผลสะท้อนของเหตุการณ์และเรื่องราว ตลอดจน รู้จักเปรียบเทียบสังเคราะห์และประเมินค่าข้อเท็จจริงในทางประวัติศาสตร์ทั้งในชั้นเบื้องต้นและ ชั้นสูงขึ้นไป รวมทั้งรู้จักวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และรักที่จะใช้ด้วย

จำเนียร ศิลปวานิช (2538 : 178) ได้ให้ความหมายของวิธีสอนแบบวิทยาศาสตร์ ไว้ว่า การสอนแบบวิทยาศาสตร์เป็นการสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าความรู้ ด้วยตนเอง ส่งเสริมการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบส่งเสริมให้ นักเรียนได้ใช้ความคิดหาเหตุผลพบปัญหาและคิดหาวิธีแก้ปัญหาโดยขั้นทั้ง 5 ของวิทยาศาสตร์ คือ

ขั้นที่ 1 กำหนดปัญหา และทำความเข้าใจถึงปัญหา เป็นขั้นทำให้นักเรียน เกิดปัญหา เพราะปัญหาจะทำให้นักเรียนเกิดความสนใจอยากรู้อยากเห็น และอยากกระทำกิจกรรม ในสิ่งที่เรียน ปัญหาสำหรับสอนนั้นจะต้องเป็นปัญหาของนักเรียนเกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนไม่ใช่ ปัญหาที่ครูวางไว้ให้ ครูเป็นแต่คอยแนะแนวทางให้เด็กเห็นว่าปัญหาอยู่ที่ไหน ครูอาจทำได้ หลายวิธีที่จะทำให้นักเรียนเกิดปัญหา เช่น นำของจริงมาให้ให้นักเรียนดู สนทนา ฯลฯ วิธีการดังกล่าวเป็นศิลปะของครูแต่ละคนที่จะคิดแปลงให้เหมาะสมแก่ความสามารถของนักเรียนแต่ละคน ฉะนั้นในขั้นนี้ครูมีหน้าที่ ช่วยแนะนำให้นักเรียนเห็นปัญหา จัดสิ่งแวดล้อมให้เข้าใจปัญหา โดยใช้ อุปกรณ์เข้าช่วย และช่วยให้นักเรียนวางความมุ่งหมายในการแก้ปัญหาให้เป็นที่เข้าใจแก่นักเรียน ทุกคนในชั้น

ขั้นที่ 2 ขั้นแยกปัญหา และวางแผนแก้ปัญหา ขั้นนี้ครูและนักเรียนช่วย กันแยกแยะปัญหาออกไปอย่างกว้างขวาง เพื่อความสะดวกแก่การแก้ปัญหา เนื่องจากปัญหามีมากมาย ครูและนักเรียนจะต้องช่วยกันกำหนดขอบข่ายของเรื่องที่จะเรียนว่า อะไรก่อน อะไรหลัง และจำเป็นจะต้องวางแผนร่วมกันว่าจะแก้ปัญหาเหล่านี้อย่างไรอีกด้วย อาจจะเป็นอภิปรายร่วมกัน ระหว่างครูและนักเรียน ฉะนั้น ขั้นนี้ครูมีหน้าที่คือ ช่วยนักเรียนวางแผนการว่าจะแก้ปัญหาคด้วยวิธี ใด แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มรับผิดชอบและทำงานตามความสามารถและสนใจ และแนะนำให้นักเรียนแต่ละกลุ่มรู้จักแหล่งความรู้ไปค้นคว้าเพื่อประโยชน์ในการแก้ปัญหา

ขั้นที่ 3 ลงมือแก้ปัญหาหรือการทดลองและเก็บข้อมูล นับเป็นขั้นการ เรียนรู้ของนักเรียนเองโดยการกระทำจริงๆ เป็นส่วนใหญ่ จึงเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้มีความรู้ ความสามารถที่จะนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ในขั้นนี้ครูมีหน้าที่คือ ช่วยนักเรียนแต่ละกลุ่มเข้าใจปัญหาและรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย ช่วยแนะนำให้นักเรียนรู้จักวิธีแก้ปัญหาและ แหล่งความรู้สำหรับแก้ปัญหาเพิ่มขึ้น และช่วยแนะนำให้นักเรียนทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างมี หลักเกณฑ์

ขั้นที่ 4 ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลหรือรวบรวมความรู้เข้าด้วยกันและแสดงผล เป็นขั้นที่รวบรวมความรู้ต่างๆ จากปัญหาที่แก้ไปแล้ว นักเรียนแต่ละกลุ่มจะต้องแสดงผลงานของตน ซึ่งทำได้หลายทาง เช่น ครูช่วยแนะนำให้เมื่อจำเป็นจริงๆ แสดงผลงานทางวัตถุ รายงานหรืออภิปรายให้ครูและเพื่อนๆ ทราบ และแสดงวิธีการแก้ปัญหาให้เพื่อนเห็น

ขั้นที่ 5 ขั้นสรุปและประเมินผลหรือสรุปและการนำไปใช้ เมื่อจบบทเรียนครั้งหนึ่งๆ ครูและนักเรียนจำต้องสรุปเรียบเรียงให้มีระเบียบบันทึกไว้เป็นหลักฐาน แล้ววัดผลงานบทเรียนที่เรียนไปแล้วได้ผลดีและผลเสียอย่างไร และวัดผลงานของนักเรียนแต่ละคน โดยการทดสอบกิจกรรมที่ครูและนักเรียนได้กระทำในขั้นนี้คือ อภิปรายกันทั้งชั้นเกี่ยวกับผลงานที่ได้กระทำไปแล้ว ผลงานของเพื่อนๆ ในกลุ่มอื่นเพื่อจะได้ความรู้จากสิ่งเหล่านั้น ครูควรสังเกตการทำงานของนักเรียนทุกกระยะว่าตั้งใจทำและหาความรู้ได้จริงหรือไม่ และการทดสอบเมื่อจบบทเรียนก็มีการทดสอบความรู้ความเข้าใจของนักเรียน

7. วิธีสอนแบบสัมพันธ์กับวิชาอื่นๆ

นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร (2525) กล่าวว่า วิธีสอนแบบสัมพันธ์กับวิชาอื่นๆ (correlated teaching) เป็นการสอนศิลปะให้สัมพันธ์กับวิชาอื่น โดยที่ผู้สอนต้องสำรวจว่า นอกจากวิชาศิลปะศึกษาแล้ว ผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรบ้าง แล้วพยายามกำหนดแนวทางการสอนให้สัมพันธ์หรือกลมกลืนกับวิธีอื่นๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้หลายๆอย่าง ในขณะที่เดียวกันความสามารถในการเลือกเนื้อหาเรื่องราวที่น่าสนใจของผู้สอนจะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงออกในการทำงานศิลปะได้อย่างดี

บาลัมบัต (Balambal, 1988 : 13-14) ได้กล่าวสรุป จากการสัมมนานักประวัติศาสตร์เอเชียครั้งที่ 11 ณ กรุงโคลัมโบ ประเทศศรีลังกา ไว้ว่า โดยตัวของประวัติศาสตร์เองแล้ว ประกอบด้วยทุกแง่มุมของชีวิต ทุกสาขาวิชาที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ถูกรวมเข้าด้วยกัน สังคมวิทยาและประวัติศาสตร์พึ่งพิงซึ่งกันและกัน เช่น เศรษฐศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์เป็นพื้นฐานให้กับประวัติศาสตร์ นอกเหนือจากนี้ สาขาวิชาอื่นๆทั้งหมดก็มีประวัติศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นจิตวิทยา จริยศาสตร์ วรรณคดี ศาสนา โบราณคดี การศึกษา ฯลฯ ล้วนมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ทั้งสิ้น

ดังนั้น การสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะให้ไปสัมพันธ์กับวิชาอื่นๆ จึงเป็นแนวทางหนึ่งเพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้หลายๆอย่าง

8. วิธีสอนโดยการนำไปทัศนศึกษา หรือไปศึกษานอกสถานที่

อุบล ตูจินดา (2532 : 123) กล่าวว่า วิธีสอนศิลปะโดยการทัศนศึกษานอกสถานที่ หมายถึง การสอนที่ผู้สอนนำผู้เรียนไปนอกโรงเรียน เพื่อศึกษาศิลปะในสถานที่ต่างๆ เรียกว่า ทัศนศึกษานอกสถานที่ (Field Trip) นับว่าเป็นวิธีสอนที่มีคุณค่ามากอย่างหนึ่งในการเรียนศิลปะ เพราะเป็นการได้รับประสบการณ์โดยตรง ทำให้ผู้เรียนได้ความรู้และเพลิดเพลิน

จากการสัมภาษณ์ อภัย นาคคง, 6 กรกฎาคม 2541 ได้กล่าวว่า การศึกษาวิชา ประวัติศาสตร์ศิลป์เป็นเรื่องที่ต้องดูต้องเห็น เพราะฉะนั้นวิธีที่ดีที่สุดก็คือ การนำไปสู่แหล่งวิชา แหล่งวิชาในที่นี้หมายถึงว่า จะศึกษาเรื่องอะไรก็ใช้สิ่งอันนั้น เช่น ต้องการศึกษาศาสตร์ ศิลปะของสุโขทัย ก็ไปสุโขทัย ไปในบรรยากาศ และเวลาที่เหมาะสม สื่อที่ใช้ควรเป็นสื่อที่เป็นทั้ง ที่มนุษย์สร้างขึ้นและสื่อที่เป็นตัววิชาของมันจริงๆ

กาญจนา ศรีสวัสดิ์ (2532-2533 : 20) ยังได้กล่าวอีกว่า วิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์ โดยการนำไปทัศนศึกษาหรือไปศึกษานอกสถานที่ เป็นแนวทางที่ทำให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับ ประสบการณ์ตรง ซึ่งได้แก่ ภูมิประเทศ สภาพการณ์ต่างๆ สถานที่โบราณวัตถุ โบราณสถาน สัญลักษณ์ คำบอกเล่า คำบรรยาย และความรู้ความคิดของผู้เรียน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นข้อมูลและข้อเท็จจริงที่มีส่วนสร้างเสริมประสบการณ์เรียนรู้อย่างกว้างขวางให้แก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี สถานที่ที่ควรจัดไปทัศนศึกษา ได้แก่ เมืองโบราณ จังหวัดสมุทรปราการ พระราชวังบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โบราณสถาน จังหวัดสุโขทัย เป็นต้น

จากวิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ที่กล่าวแล้วนั้นสามารถสรุปได้ว่า วิธีสอนประกอบไปด้วยผู้สอน ผู้เรียน และหลักสูตร วิธีสอนจึงจำเป็นต้องดำเนินไปตามความรู้และความเข้าใจของผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในการให้ความรู้แก่ผู้เรียนควรเป็นความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนมีความคิดที่มีเหตุผล มุ่งแสวงหาความเป็นจริง รู้จักตัดสินใจและแก้ปัญหาต่างๆได้ด้วยตนเอง ควรฝึกให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าถามและคิดเองทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน และส่วนที่มีความสำคัญรองลงมาจากการสอนก็คือ การใช้สื่อการสอน ดังที่ ไชยยศ เรื่องสุวรรณ (2531 : 90) ได้กล่าวว่า สื่อประกอบการสอนทั้งหลายต่างก็มีความสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนการสอน ในฐานะที่เป็นช่องทางเป็นสิ่งที่เราที่ส่งผ่านสารความรู้และอื่นๆไปสู่ผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่ประสบความสำเร็จด้วยการใช้สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม ทั้งนี้เพราะสื่อช่วยให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนบรรลุจุดหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. สื่อการสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์

สื่อการสอน อุปกรณ์การสอน และแหล่งค้นคว้า มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ในวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ โดยเฉพาะเป็นวิชาที่ให้ความรู้ความเข้าใจประวัติความเป็นมาของงานศิลปกรรมในอดีตที่ยาวนาน จำเป็นต้องทำความเข้าใจในเนื้อหาประกอบกับภาพ สื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนที่สัมผัสได้และแสดงภาพได้ชัดเจนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ เช่น เอกสาร ตำรา หนังสือเรียน ภาพโปรสเตอร์ สไลด์ วิกิทัศน์ หุ่นจำลอง ของจริง เป็นต้น

บารุง กลัดเจริญ และฉวีวรรณ กินาวศ์ (2527) ได้ให้ความหมายของสื่อการสอนหรือ โสตทัศนวัสดุ ไว้ว่า สื่อการสอนหรือโสตทัศนวัสดุ หมายถึง วัตถุสิ่งของ เครื่องมือเครื่องใช้ ภาพ ตลอดจนสถาบัน สถานที่ และกิจกรรมต่างๆ ที่ผู้สอนใช้ประกอบการสอน เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนของผู้เรียนบังเกิดผลดีที่สุด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง สื่อการสอนก็คือ ของทุกอย่างตลอดจนเทคนิคต่างๆ ที่ช่วยให้ผู้สอนถ่ายทอดความรู้ ข้อเท็จจริง ทักษะ เจตคติ ความซาบซึ้ง และเห็นคุณค่าให้แก่ผู้เรียนนั่นเอง

สมบูรณ์ สงวนชาติ (2534 : 43) ให้ความหมายว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ผู้สอนและผู้เรียนนำมาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้กระบวนการเรียนรู้ดำเนินไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ วัตถุสิ่งของที่มีอยู่ในธรรมชาติหรือที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมทั้งวิธีการและกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ

ดังนั้น สื่อการสอนในวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ จึงหมายถึงสิ่งต่างๆ ซึ่ง ได้แก่ วัสดุ อุปกรณ์ กระบวนการ และวิธีการที่ผู้สอนใช้ในการถ่ายทอด อันได้แก่ ความรู้ ข้อเท็จจริง ทักษะ เจตคติ ความซาบซึ้ง เห็นคุณค่า และทักษะกระบวนการในการคิดและแก้ปัญหาให้บังเกิดแก่ผู้เรียน โดยผ่านการรับรู้ทางประสาทสัมผัสของผู้เรียนนั่นเอง

นักวิชาการหลายๆท่านต่างก็ยอมรับในความสำคัญของสื่อการสอน ดังที่ ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2533 : 90) สมบูรณ์ สงวนชาติ (2534 : 44) จำเนียร ศิลปวานิช (2538 : 254) กิดานันท์ มลิทอง (2536 : 83) และ เอ็ดการ์ เดล (Edgar Dale, 1969 : 189) กล่าวถึงคุณค่าของสื่อการเรียนการสอนซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้เรียนมีความตั้งใจและสนใจเรียนมากขึ้น
2. ให้ประสบการณ์แก่ผู้เรียนอย่างมีความหมาย

3. ก่อให้เกิดเจตนาที่ดีและมีความประทับใจในสิ่งที่เรียน
4. ช่วยให้อธิบายเนื้อหาวิชาและทักษะกระบวนการต่างๆ ได้อย่างชัดเจน
5. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนมากขึ้น
6. ช่วยให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือการฝึกอบรมทั้งหลาย บรรลุจุดมุ่งหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ
7. สื่อการสอนให้ประสบการณ์ที่เป็นจริงแก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างถูกต้อง ทั้งยังช่วยให้ผู้เรียนจดจำเรื่องราวต่างๆ ได้มากและจำได้นาน
8. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและต้องการเรียนในสิ่งต่างๆ มากขึ้น
9. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพอใจและช่วยผู้กระทำกิจกรรมด้วยตนเอง
10. ช่วยให้นักเรียนที่เรียนช้าได้เร็วและมากขึ้น ส่วนนักเรียนที่ฉลาดก็จะเรียนรู้ได้มากขึ้นไปอีก
11. ช่วยขจัดปัญหาเรื่องสถานที่ เวลา และระยะทาง เช่น สามารถนำสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตมาศึกษาได้ สามารถนำสิ่งที่อยู่ไกลเกินไปมาศึกษาได้ สามารถทำให้สิ่งที่เคลื่อนไหวเร็วหรือช้าเกินไปให้ช้าลงจนสามารถศึกษาได้ และสามารถนำสิ่งที่เล็กหรือใหญ่เกินไปมาศึกษาได้ เป็นต้น
12. ช่วยส่งเสริมการคิดและการแก้ปัญหาในขบวนการเรียนรู้ของนักเรียน

นอกจากนี้ สมพร จารุณี (2538 : 10-16) ยังได้กล่าวถึงหน้าที่ของสื่อการสอนไว้ว่า สื่อต่างๆ ทำอะไรเพื่อช่วยนักเรียนศึกษาและเรียนรู้ ครูควรเสนอสื่อการเรียนการสอนประเภทต่างๆ ต่อนักเรียนพร้อมกับการกระตุ้นให้เกิดการตอบสนอง ครูควรเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของสื่อการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ดังต่อไปนี้

1. ดึงดูดความสนใจของนักเรียน นักเรียนจะต้องได้รับการกระตุ้นไม่มากนักยอให้เข้ามาเกี่ยวข้องกับ การเรียน ความสนใจจำเป็นจะต้องออกมาจากตัวนักเรียนเอง แม้ว่าจะเกิดจากผู้อื่นที่ช่วยกระตุ้น ปลุกเร้า และให้กำลังใจก็ตาม ในการพยายามดึงดูดความสนใจของนักเรียนครูจำเป็นจะต้องพิจารณาสภาพแวดล้อมทางสังคมของนักเรียนประกอบด้วยว่า นักเรียนได้รับอิทธิพลจากครอบครัว เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมชั้น และสื่อสารมวลชนอื่นๆ อย่างไร แนวโน้มที่จะมีความสนใจในเรื่องอะไร นักเรียนจะเกิดความสนใจต่อเมื่อเขาสามารถมีส่วนกำหนดจุดประสงค์ในการเรียน หรือเมื่อเขาพึงพอใจกิจกรรมการเรียน หน้าที่แรกอย่างหนึ่งของสื่อการเรียนการสอนก็คือต้องมั่นใจว่านักเรียนรู้จักจุดประสงค์และเห็นคุณค่าของจุดประสงค์เหล่านั้น การกำหนดจุดประสงค์ครูควรขยายให้เห็นรายละเอียด หรือให้ตัวอย่างถึงวิธีการนำความรู้ไปใช้ และแสดงให้เห็นว่าจุดประสงค์เหล่านั้นเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์อื่นๆ การดึงดูดความสนใจอาจจะทำได้โดยวิธีสร้างปฏิสัมพันธ์และโดยการใช้สื่อประเภทอื่นด้วย ความสำเร็จที่ได้จากการเรียนเป็นการดึงดูดความสนใจ

ด้วยตนเองที่ดีที่สุด บางครั้งการดึงดูความสนใจตอนเริ่มต้นอาจจะทำได้โดยภาพเคลื่อนไหวโดยอาศัยสื่อโทรทัศน์หรือภาพยนตร์ เช่น การเชื่อมโยงให้เห็นชีวิตตามสภาพจริง

2. เตือนให้ระลึกถึงสิ่งที่เรียนไปแล้ว การเตือนนักเรียนให้ย้อนไประลึกถึงสิ่งที่เขาได้เรียนไปแล้วอาจจะเป็นส่วนหนึ่งของการดึงดูความสนใจจากนักเรียนที่ดีได้ นักเรียนอาจจำเป็นต้องทบทวนความคิดสำคัญที่เรียนมาแล้วก่อนที่จะเริ่มเรียนสิ่งใหม่ อาจจำเป็นต้องทดสอบนักเรียนเกี่ยวกับสิ่งที่เรียนไปแล้วก่อนเพื่อครูจะได้ช่วยแก้ไขหรือเพิ่มเติมความเข้าใจที่นักเรียนยังขาดอยู่ และไม่อาจจะใช้สื่อการเรียนการสอนประเภทใด การทบทวนหรือการทดสอบ หรือการสอนซ่อมเสริม อาจจะไม่จำเป็นจะต้องจัดตอนเริ่มต้นเท่านั้น แต่อาจจะต้องจัดระหว่างช่วงใดช่วงหนึ่งของการเรียนที่ค่อนข้างยาวก็ได้

3. เสนอเนื้อหาสาระที่จะต้องเรียนรู้ใหม่ ภายใต้งานที่นี้ยังอาจแบ่งหน้าที่ที่ย่อยๆ ลงไปได้อีก เช่น เสนอสื่อการเรียนการสอนที่แสดงข้อความที่มีความหมายต่อนักเรียน อธิบายสิ่งต่างๆ เพื่อให้นักเรียนสามารถเข้าใจได้ ให้ตัวอย่างที่จะช่วยความเข้าใจ เน้นประเด็นสำคัญๆ ป้องกันกรณีที่จะทำให้เกิดการเข้าใจผิด ซึ่งให้นักเรียนเอาใจใส่กับการแยกแยะและการสร้างความเข้าใจให้เป็นหลักการที่กว้างขวาง เสนอความคิดสำคัญซ้ำ กระตุ้นให้นำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ ช่วยกระตุ้นไม่ให้นักเรียนรู้สึกเบื่อหน่ายหรือรู้สึกหนักเกินไป แต่ทำทฤษฎีความสามารถของนักเรียน เป็นต้น หน้าที่ของสื่อการเรียนการสอนจะประสบผลสำเร็จเพียงไรขึ้นอยู่กับว่านักเรียนต้องทำอะไรบ้าง พวกเขาจะมีโอกาสสนทนากันใหม่ ฟังบรรยายหรือแปล่า มีการอภิปรายกลุ่มหรือไม่ หรือดูภาพยนตร์ หรือไปศึกษานอกสถานที่ ที่สำคัญคือนักเรียนควรได้ตอบสนองด้วย

4. กระตุ้นให้นักเรียนตอบสนอง การเรียนจะมีความหมายต่อนักเรียนเมื่อเขาเป็นผู้สร้างขึ้นด้วยตนเองแล้วได้มีโอกาสตอบสนองต่อการเรียนนั้น นักเรียนจะต้องเป็นผู้สร้างและใช้ความรู้นั้นอย่างกระตือรือร้น ที่กล่าวนี้ไม่จำเป็นต้องหมายถึงกิจกรรมที่สังเกตได้เท่านั้น แต่ยังหมายถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกและความคิด ที่สำคัญคือสื่อการเรียนการสอนต้องช่วยให้นักเรียนใช้ความคิดที่พัฒนาขึ้นในสถานการณ์ของการเรียน คือมีส่วนร่วมกับการรู้ นำความรู้ไปใช้ ถกเถียง ปรับและเชื่อมโยงความรู้เข้าด้วยกัน วิธีที่ง่ายที่สุดที่นักเรียนจะมีส่วนร่วมได้ก็คือเมื่อสื่อที่บรรจุการมีปฏิสัมพันธ์เข้าไว้ด้วย การได้พบกันระหว่างครูและนักเรียนทำให้มีการแลกเปลี่ยนทัศนะที่ต่างกัน การตั้งคำถามก็ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนรู้สึกและคิด ช่วยให้นักเรียนปรับแต่งประสบการณ์ของเขาจากการสื่อสารกับผู้อื่น การสอนโดยวิธีบรรยายไม่คอยให้โอกาสดังกล่าวแก่นักเรียนเท่ากับการสอนเป็นกลุ่มย่อยหรือการอภิปรายในกลุ่ม กิจกรรมกลุ่มเป็นวิธีที่มีพลังในการดึงนักเรียนให้เข้ามามีส่วนร่วมทั้งทางความคิดและความรู้สึก ภาพยนตร์ และรายการโทรทัศน์และแม้แต่การศึกษานอกสถานที่ก็สามารถทำเป็นแบบสำเร็จรูปได้ ไม่ใช่เพียงแต่แทรกคำถามลงไปเป็นครั้งคราวเท่านั้น แต่โดยการเสนอนักเรียนด้วยการใช้คำถามที่เป็นหัวใจสำคัญสองสามคำถาม หรือ

โดยการชี้บทนำที่ให้กรอบความคิดเกี่ยวกับสิ่งที่จะเรียนไว้ในตอนต้น และขอให้นักเรียนมองหา คำตอบไปด้วย รวมทั้งเปิดโอกาสให้มีการอภิปรายในตอนหลัง

5. ให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างรวดเร็ว การตอบสนองจะต้องติดตามด้วยข้อมูลย้อนกลับ คือการรู้ว่าคำตอบนั้นถูกหรือผิด สื่อการเรียนการสอนควรจะต้องเสนอความเห็นให้นักเรียนรู้ว่าคำตอบของเขาถูกหรือผิดอย่างไร มิฉะนั้นนักเรียนจะขาดแรงจูงใจในการปรับปรุง พฤติกรรมของตน การรู้ผลของการกระทำเป็นสิ่งสำคัญมากในการเรียนซึ่งควรจะต้องมีอยู่ตลอดเวลา การปล่อยช่วงเวลาให้เนิ่นนานกว่านักเรียนจะทราบปฏิกิริยาของผู้สอนต่อคำตอบของเขาทำให้ การเรียนอ่อนแอ

6. ส่งเสริมการฝึกหัดอย่างเหมาะสม สื่อการเรียนการสอนจะต้องให้นักเรียนสามารถตอบสนองหลายครั้งไม่ใช่ครั้งเดียว การได้มีการฝึกหัดอีกจะทำให้เกิดความมั่นใจและสามารถโอนความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ได้ สื่อการเรียนการสอนควรช่วยให้นักเรียนได้ทดลองความชำนาญหรือความเข้าใจในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน และเปิดโอกาสให้เขามีความสามารถในระดับสูงขึ้น

ถึงแม้ว่าหน้าที่ของสื่อการเรียนการสอนหลายๆอย่างจะมีผลออกมาว่า สื่อการเรียนการสอนส่วนมากมีความสามารถในการระดับหนึ่งที่จะทำหน้าที่ทั้ง 6 ประการที่ได้กล่าวมาแล้ว ถ้าผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์สามารถทำหน้าที่ทั้งหมดนี้ได้ตั้งแต่การสร้างแรงจูงใจถึงการส่งเสริมการฝึกฝน หนังสือ เทป ภาพยนตร์ และสื่ออื่นๆ ก็ทำได้ในระดับหนึ่ง แต่ประเด็นสำคัญคือไม่มีสื่อการเรียนการสอนประเภทใดที่มีความสามารถที่จะทำหน้าที่ทุกอย่างได้อย่างดีสำหรับผู้เรียนได้ทุกคน ในสถานการณ์หนึ่งสื่อการเรียนการสอนประเภทหนึ่งอาจจะทำหน้าที่ได้ดีกว่าประเภทอื่น กระนั้นก็ยังต้องเลือก ถ้าเป็นไปได้ควรที่จะเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนหลายอย่างผสมผสานกันซึ่งสามารถทำหน้าที่ของมันได้อย่างดีที่สุดสำหรับผู้เรียนด้วย ถ้าจำเป็นจะต้องเลือกสื่อเพียงอย่างเดียว ต้องตัดสินใจเลือกใช้สื่อที่เป็นประโยชน์มากที่สุดและมีข้อเสียที่น้อยที่สุด

4.1 ประเภทของสื่อการสอนในวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์

อุบล ตูจินดา (2532 : 205-206) ได้กล่าวถึง สื่อการสอนในวิชาศิลปะมี 2 ประเภท คือ สื่อที่ใช้กับการสอนภาคปฏิบัติ เช่น เขียนภาพ ออกแบบ ปั้น ฯลฯ และสื่อที่ใช้กับการสอนภาคทฤษฎีที่ต้องมีการอธิบายหรือบรรยาย เช่น ทศนศิลป์ องค์ประกอบศิลป์ ทฤษฎีสี ประวัติศาสตร์ศิลป์ ฯลฯ ในการเรียนการสอนจึงมีหลายลักษณะและต้องอาศัยวิธีการสอนหลายๆแบบผสมผสานกัน การจัดสื่อการสอนจึงมีลักษณะตามไปด้วย ซึ่งครูจะต้องทำความเข้าใจ พร้อมทั้งจะสร้างและนำไปใช้อย่างสม่ำเสมอ เพราะสื่อการสอน คือ สิ่งเร้าที่มีค่าอย่างยิ่งทางการศึกษา ครูที่

ศึกษามาทางศิลปะโดยตรง จะไม่มีปัญหาในการสร้างสื่อการสอน แต่สื่อการสอนที่ดีก็มีได้ขึ้นอยู่กับคุณค่าทางศิลปะอย่างเดียว เพราะการจัดสื่อการสอนที่ดีจะขึ้นอยู่กับความฉลาดที่จะใช้และการขยายความอีกด้วย คุณค่าทางศิลปะและความงามจึงเป็นเพียงส่วนประกอบหรือส่วนช่วยในการสอน ช่วยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีกว่าเท่านั้น และได้แบ่งประเภทของสื่อการสอนวิชาศิลปะออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. สื่อประเภทวัสดุ ได้แก่ สื่อที่ทำหน้าที่เก็บความรู้ ในลักษณะภาพ เสียง และตัวอักษรในรูปแบบต่างๆที่ผู้เรียนสามารถใช้เป็นแหล่งหาประสบการณ์หรือศึกษาได้อย่างแท้จริง และกว้างขวางมี 2 ประเภท คือ

1.1 วัสดุที่เสนอความรู้ได้จากตัวเอง ได้แก่ หนังสือ ตำรา ของจริง หุ่นจำลอง รูปภาพ แผนภูมิ ภาพถ่าย ภาพโปสเตอร์ เป็นต้น

1.2 วัสดุที่ต้องอาศัยสื่อประเภทเครื่องกลไก เป็นตัวนำเสนอความรู้ ได้แก่ ภาพยนตร์ แผ่นสไลด์ ฟลิ์มสริป ม้วนเทปบันทึกเสียง ม้วนเทปบันทึกภาพ รายการวิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

2. สื่อประเภทเครื่องมือหรือโสตทัศนอุปกรณ์ ได้แก่ สื่อที่เป็นตัวกลางหรือทางผ่านความรู้ที่จะถ่ายทอดไปยังครูและนักเรียน โดยอาศัยสื่อประเภทวัสดุเสนอ เช่น เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ เครื่องฉายภาพนิ่ง เครื่องรับวิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

3. สื่อประเภทเทคนิคและวิธีการต่างๆ เป็นวิธีที่ใช้กระบวนการเรียนการสอนโดยอาศัยเทคนิคและวิธีการต่างๆควบคู่กันไป เพื่อช่วยให้บรรลุเป้าหมายในการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ เทคนิคและวิธีการต่างๆ เช่น สาธิต การแสดงละคร การเล่าเรื่อง การจัดแสดงและนิทรรศการ เป็นต้น

เวสเลย์ และ คาร์ทไรท์ (Wesley and Cartwright, อ้างถึงใน สมหวัง ชัยตามล: 2527) ได้จัดประเภทอุปกรณ์การสอนวิชาประวัติศาสตร์ไว้ 3 ประเภท คือ

1. ทรัพยากรในชุมชน หมายถึง สิ่งต่างๆที่มีอยู่แล้วในชุมชน ซึ่งอาจารย์ผู้สอนอาจใช้ประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์ได้ ทรัพยากรชุมชนมี 3 ลักษณะ คือ

1.1 ทรัพยากรบุคคล ได้แก่ บุคคลในชุมชนหรือวิทยากรผู้มาเยี่ยมเป็นครั้งคราว ที่มีความรู้มาบรรยาย หรืออภิปรายให้ผู้เรียนฟัง หรือให้นักเรียนไปขอพบและสัมภาษณ์บุคคลเหล่านั้น เป็นต้น

1.2 ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ โดยปกติจะปรากฏอยู่ในบริเวณหรือสถานที่ที่ถูกระบุไว้ในประวัติศาสตร์

1.3 ทรัพยากรสังคม ได้แก่ สิ่งที่คุณได้สร้างขึ้นไว้แก่สังคม เช่น พิพิธภัณฑ์ วัด พระราชวัง โบราณสถาน โบราณวัตถุ เป็นต้น

2. อุปกรณ์โสตทัศนศึกษา อุปกรณ์ประเภทนี้มีรายละเอียดมากมาย ได้แก่ รูปภาพ หุ่นจำลอง วัสดุของจริงต่างๆ ป้ายนิเทศ วิทยุ โทรทัศน์ วัสดุทัศน เครื่องฉายสไลด์ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เป็นต้น มีความสำคัญต่อการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ที่อาจารย์จะต้องจัดหา มาประกอบการสอน

3. หนังสือพิมพ์หรือวัสดุการอ่าน ซึ่งจำแนกประเภทตามลักษณะเป็น 5 อย่าง คือ

3.1 แบบเรียน คือ หนังสือที่กำหนดให้ใช้ในชั้นเรียน เป็นหนังสือที่ผู้เรียนมีใช้โดยปกติ

3.2 หนังสืออ่านประกอบ คือ หนังสือที่ไม่ได้เลือกเป็นบทเรียน และหนังสือทั่วไปที่มีเนื้อหาพาดพิงถึงมากพอสมควร

3.3 หนังสืออุเทศ คือ หนังสือที่ผู้เรียนจะใช้ศึกษาในบางหัวข้อ บางเรื่อง หรือใช้ประกอบการเขียนรายงาน การอภิปราย การรายงานปากเปล่า รวมทั้งใช้เพื่อส่งเสริมให้รัก และเกิดทักษะในการอ่านด้วย

3.4 หนังสือนิตยสาร และหนังสือพิมพ์

3.5 สิ่งพิมพ์และเอกสาร

นอกจากสื่อการสอนอุปกรณ์การสอนและแหล่งค้นคว้าที่กล่าวมาแล้วจะเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปได้ด้วยดี ในปัจจุบันมีเทคโนโลยีทางการศึกษาในรูปแบบใหม่เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเรียนการสอนอย่างมาก เช่น คอมพิวเตอร์ช่วยสอน และการใช้ระบบอินเทอร์เน็ต จึงถือเป็นความจำเป็นที่ผู้สอนจะต้องมีความรู้และมีทักษะในการใช้สื่อ และอุปกรณ์การสอน ซึ่งหมายรวมถึง ตำรา หนังสือเรียน รูปภาพ สไลด์ วิทยุ วัสดุทัศน โทรทัศน์

ฉลอง สุนทราวาณิช (2535 : 15) ได้ให้ความเห็นว่า การศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ และวิชาที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ ที่เป็นอยู่ในขณะนี้มีความหลากหลายที่เกิดขึ้นที่ชี้ให้เห็นถึงความพร้อมที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงในระดับหนึ่งของวงการวิชาประวัติศาสตร์ระดับปริญญาโทบัณฑิตที่มีลักษณะของการศึกษาแบบข้ามสาขาและสหสาขามากขึ้น และมีความพยายามที่จะทำการวิเคราะห์และตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ต่างๆ ในแนวทางใหม่ๆ มากขึ้น ความหลากหลายและความเปลี่ยนแปลงที่ทำให้การศึกษาประวัติศาสตร์มีลักษณะของการศึกษาแบบข้ามสาขาและสหสาขานั้นหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะทำให้เกิดสิ่งที่พึง “ความรู้ทางเทคนิคของศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ในระดับที่ซับซ้อนลึกซึ้งมากกว่าเดิม” เช่น การถกเถียงปัญหาเกี่ยวกับจารึกสุโขทัยหลักที่ 1 ที่ผ่านมามีเป็นต้องอาศัย “ความรู้เทคนิค” ที่เป็นเฉพาะของภาษาศาสตร์เชิงประวัติศาสตร์และภาษาศาสตร์เปรียบเทียบมากขึ้น รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการจัดระเบียบข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์เพื่อใช้ตรวจสอบคำศัพท์ ฯลฯ หรือความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์

ศิลปะชั้นสูง เป็นต้น และในขณะที่การศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ในประเทศไทยโดยทั่วไปเริ่มเห็นความสำคัญของความรู้ทางเทคนิคที่จำเป็นเหล่านี้มากขึ้น ยังไม่มีการริเริ่มทางด้านนี้อย่างจริงจัง แม้แต่การศึกษาทางประวัติศาสตร์ระดับปริญญาโทและในแวดวงการศึกษาประวัติศาสตร์โดยทั่วไป การขยายขอบเขตความรู้ทางเทคนิคเพื่อใช้ในการศึกษาทางประวัติศาสตร์เท่าที่ปรากฏก็ยังไม่เน้นแต่ความรู้เทคนิคทางวัฒนธรรม อย่าง ภาษาและตัวอักษร ทั้งภาษาตัวอักษรพื้นเมืองต่างๆ ที่พบในประเทศไทย และตัวอักษรภาษาต่างประเทศ ซึ่งในประการหลังนี้ทำให้เกิดข้อจำกัดในเรื่องของการใช้หลักฐาน ซึ่งการอาศัยความรู้ทางเทคนิคในสาขาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี เพื่อช่วยการศึกษาทางประวัติศาสตร์นั้นยังไม่ได้เริ่มขึ้นอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เพื่อช่วยศึกษาประวัติศาสตร์ เป็นต้น

สื่อใหม่หรือสื่ออนาคตที่เกิดขึ้นใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในปัจจุบันซึ่งรวมไปถึงสื่อที่นำมาใช้ประกอบการสอนในวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ เช่น สไลด์ วิดิทัศน์ หรือภาพยนตร์ด้วยแล้ว มักจะกล่าวถึง เทคโนโลยีทางการศึกษาอื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง เรามุ่งที่จะถามว่าเทคโนโลยีการศึกษา คืออะไร ซึ่งแท้จริงแล้วเทคโนโลยีทางการศึกษาหรือเทคโนโลยีสารสนเทศมีความหมายเดียวกัน (ครรรชิต มาลัยวงศ์, 2538 : 49) ซึ่งส่วนนี้จะตรงกับแนวคิดในการให้ความหมายของ Anandam และ Kelly (1981) (อ้างในครรรชิต มาลัยวงศ์, 2538 : 49) ซึ่งกล่าวว่า ได้แบ่งเทคโนโลยีที่ใช้ในการศึกษาออกเป็นลักษณะใหญ่ 5 ลักษณะ คือ

1. เทคโนโลยีการพิมพ์
2. โทรคมนาคม รวมถึง โทรทัศน์ วิทยุ และระบบการสื่อสารสองทาง

ในรูปแบบและลักษณะต่างๆ

3. ภาพยนตร์ วิดิทัศน์ และระบบสื่อประสมซึ่งเป็นผลรวมของภาพ

เคลื่อนไหวและเสียง

4. คอมพิวเตอร์ และคอมพิวเตอร์ช่วยสอน(CAI)

5. การเชื่อมโยงเทคโนโลยีในสาขาต่างๆ มาใช้เพื่อช่วยในการทำงานและในการเพิ่มพูนความสามารถของมนุษย์ เช่น ระบบอินเทอร์เน็ต

ครรรชิต มาลัยวงศ์ (2538 : 44) ได้กล่าวว่า ในปัจจุบันสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศกับการศึกษากำลังมีบทบาทในด้านต่างๆอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะทางด้าน เศรษฐกิจ การบริการ สังคม สิ่งแวดล้อม ไปจนถึงการศึกษา เหตุที่เทคโนโลยีสารสนเทศหรือ Information Technology ที่เรียกย่อๆว่า “ไอที” มีบทบาทมากมายเป็นเพราะไอทีเป็นเสมือนเครื่องจักรที่ขับเคลื่อนให้ทุกสิ่งทุกอย่างที่มาจากตัวของตัวก้าวรุดหน้าไปอย่างรวดเร็วยิ่งกว่าเครื่องจักรอื่นๆที่เคยมีมาในอดีต สื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศจะให้ข้อมูลข่าวสารรวดเร็ว ถูกต้อง ถูกมไปด้วยข้อมูลและมีการโต้ตอบ ซึ่ง

ในอนาคตจะเป็นสื่อที่มีปฏิสัมพันธ์(Interaction)และรวมเอาสื่อหลายๆประเภทเข้าไว้ด้วยกันที่ผู้ใช้สามารถเลือกได้ตามต้องการ เทคโนโลยีที่นำมาใช้กับการศึกษา ได้แก่

1. คอมพิวเตอร์ช่วยสอน(CAI) เป็นการสอนที่ผ่านกระบวนการทางคอมพิวเตอร์ โดยผลิตในรูปของบทเรียนคอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นบทเรียนแบบโปรแกรมประเภทหนึ่งที่สามารถเสนอเนื้อหาสาระกิจกรรมให้นักเรียนมีส่วนร่วมและมีผลย้อนกลับได้เช่นเดียวกับระบบวีดิโอเทกซ์ โดยคอมพิวเตอร์จะสามารถเสนอเนื้อหาวิชาซึ่งอาจจะเป็นทั้งในรูปตัวหนังสือ และภาพกราฟิก

2. ระบบสื่อประสม(Multimedia) ระบบสื่อประสมเป็นระบบที่ใช้คอมพิวเตอร์ประมวลและแสดงได้ทั้งภาพกราฟิก ภาพเคลื่อนไหว และเสียงได้พร้อมกัน และสามารถทำงานกับเสียงในแบบต่างๆได้ -เช่น เล่นดนตรีได้อย่างไพเราะ เปล่งเสียงพูดได้ ซึ่งในปัจจุบันได้มีการประยุกต์ระบบสื่อประสมไปใช้ในวงต่างๆมาก เช่นทั้งในงานประชาสัมพันธ์ งานบันเทิง และงานการศึกษา สำหรับงานการศึกษานั้น มัลติมีเดียช่วยให้การจัดทำโปรแกรมบทเรียนน่าสนใจขึ้น เรียนรู้ง่ายขึ้นได้ผลิตผลิตขึ้นตลอดจนมีเสียงทำให้การเรียนรู้สมบูรณ์มากขึ้น มัลติมีเดียจึงสนับสนุนการขยายการเรียนรู้ในชั้นเรียนได้มาก

3. ระบบสารสนเทศ(Information System) ระบบสารสนเทศที่มีประโยชน์ในด้านการศึกษา ได้แก่ ระบบสารสนเทศ สถาบัน หรือระบบสารสนเทศโรงเรียน ซึ่งมีหน้าที่สำคัญๆ เช่น การลงทะเบียนนักศึกษา จัดระบบบัญชีพัสดุ ตรวจสอบและคำนวณผลสอบให้บริการห้องสมุด เป็นต้น

4. ระบบอินเทอร์เน็ต(Internet) ระบบนี้ได้รับการขนานนามว่าเป็นเครือข่ายของเครื่องคอมพิวเตอร์ คือ เป็นเครือข่ายที่มีแม่ข่ายคอมพิวเตอร์ทั่วโลกมาต่อเชื่อมกันเป็นจำนวนมาก ผู้ใช้คอมพิวเตอร์ที่เชื่อมต่อกับระบบอินเทอร์เน็ตสามารถรับข่าวสารข้อมูลได้ถึงกันทั่วโลก

ชิน ภู่วรรณ (2537-2538 : 31) ยังได้กล่าวอีกว่า ในอนาคตการเติบโตของเทคโนโลยีมีลักษณะแบบก้าวหน้า เช่น ทุกๆ สามปี พัฒนาการทางด้านความเร็วของคอมพิวเตอร์จะเพิ่มขึ้นได้ประมาณสองเท่า เมื่อเป็นเช่นนี้ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมีแนวโน้มที่จะก้าวหน้าได้อีกมาก ความฝันในจินตนาการต่างๆจะเป็นจริงได้ในอนาคต พัฒนาการเหล่านี้ย่อมมีบทบาทที่สำคัญต่อวงการการศึกษาอย่างมาก องค์กรที่ทำหน้าที่ในการวางแผนการศึกษาของชาติจะต้องให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีเหล่านี้ยิ่งขึ้น

ปัจจุบัน ในวงการศิลปะได้มีการนำเอาคอมพิวเตอร์มาใช้ในการศึกษากันมากขึ้น เช่น การสร้างงานกราฟิกด้วยคอมพิวเตอร์ การค้นหาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์จากทั่วโลกโดยผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ต และยังมีการใช้ระบบสื่อประสมในคอมพิวเตอร์ในรูปแบบของแผ่นซีดีรอมที่มีเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ศิลป์(บรรลือ ขอรวมเดช, สัมภาษณ์ 25 มิถุนายน 2541) อีกด้วย

บุญชม ศรีสะอาด (2537 : 123) กล่าวว่า เมื่อสื่อทางคอมพิวเตอร์มีข้อดีก็ย่อมมีข้อเสีย คือ มีนักวิชาการศึกษาบางท่านแสดงความคิดเห็นว่า การเรียนจากคอมพิวเตอร์จะทำให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น ปัญหาการติดต่อสื่อสารกับคนอื่น ๆ การใช้คอมพิวเตอร์สอนเกี่ยวกับจริยธรรมจะไม่ได้ผล การสอนวาดภาพทางคอมพิวเตอร์จะไม่ให้ภาพที่ละเอียดอ่อนและขาดสุนทรียภาพ เป็นต้น อย่างไรก็ตามการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอนนั้นเป็นวิธีหนึ่งของการสอนซึ่งไม่ได้มุ่งนำมาใช้แทนครูทั้งหมดเช่นเดียวกัน ถึงแม้ว่าจะมีตำราที่ดีเยี่ยมแต่ก็ยังจำเป็นต้องใช้ครูสอนอยู่ในปัจจุบัน

จากการสัมภาษณ์ มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 15 มิถุนายน 2541 ได้กล่าวถึงบทความของ วิลเลียม สก็วอร์(Squires : 1983) ได้กล่าวเตือนให้วงการศิลปศึกษาให้ไตร่ตรองถึงผลได้ผลเสียกับการ “วิ่งตามกระแสนิยมของโลก” เขาอ้างถึงคำกล่าวของ ราล์ฟ สมิทซ์และอาเธอร์ เอฟเฟลน ที่ว่า เทคโนโลยีในปัจจุบันมิได้มีไว้เพื่อควบคุมวัตถุ(สินค้าที่ผลิต)อย่างเช่นในอดีต แต่กลายเป็นครอบงำมนุษย์ด้วย เขากล่าวถึงศักยภาพต่างๆที่เป็นสาเหตุให้สังคมสนใจและยินดีต้อนรับกับสื่อทางเทคโนโลยี และยังเตือนให้นึกถึงเรื่องจรรยาบรรณด้านวิชาชีพ และอิสรภาพด้านวิชาการ วงการศิลปศึกษาควรมองให้ซึ่งถึงผลอันอาจจะเกิดต่อคุณค่าของความเป็นมนุษย์ เพราะสื่อเหล่านี้ถูกเข้ามายึดครองจนเต็มตัวแล้ว ยากที่จะแก้ไขได้

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติและการศึกษาในอนาคตเป็นเรื่องสำคัญ แต่การนำสื่อใหม่หรือการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในสถานศึกษา ควรอยู่ในความควบคุมดูแลของผู้สอนเป็นประการสำคัญ เพราะสื่อต่างๆไม้อาจนำมาใช้สอนแทนครูได้ ในปัจจุบัน โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาส่วนใหญ่ได้มีการนำเอาคอมพิวเตอร์มาใช้ในโรงเรียนมากขึ้น เช่น นำมาใช้ในงานทะเบียนต่างๆ การประเมินผลการเรียน และยังทำการเปิดสอนวิชาคอมพิวเตอร์เบื้องต้นให้กับนักเรียนทุกระดับชั้นอีกด้วย ดังนั้นจึงควรมีการสนับสนุนและส่งเสริมในการนำเอาคอมพิวเตอร์มาใช้ในการสอนวิชาต่างๆให้มากขึ้น ทั้งนี้ควรรวมไปถึงวิชาในสาขาศิลปศึกษาด้วย

ดังนั้น ในการนำเอาสื่อประกอบการสอนมาใช้ในวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ ครูควรเป็นผู้คอยควบคุมดูแลการใช้และสนใจที่จะนำสื่อมาใช้ในประกอบการสอน ประเภทของสื่อการสอนในวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์เป็นสื่อที่ต้องให้ความรู้ทางการบรรยาย การเล่าเรื่อง และเป็นสื่อที่ต้องเน้นประสบการณ์ด้วยภาพโดยตรง ดังนั้นสื่อการสอนในวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์จึงสามารถแบ่งได้ 3 ประเภท ดังนี้คือ

1. สื่อที่เป็นประเภทวัสดุ ได้แก่ ตำรา หนังสือเรียน สิ่งพิมพ์ เอกสาร หุ่นจำลอง ของจริง รูปภาพ แผนภูมิ ภาพโปสเตอร์ แผ่นสไลด์ फिल्मสตริป ม้วนเทปวีดิทัศน์ แผ่นซีดี-รอม เป็นต้น
2. สื่อประเภทอุปกรณ์โสตทัศนศึกษา ได้แก่ เครื่องฉายสไลด์ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เครื่องฉายวีดิทัศน์ โทรทัศน์ วิทยุ สื่อทางระบบคอมพิวเตอร์ เป็นต้น
3. สื่อประเภทเทคนิคและวิธีการ ได้แก่ การเล่าเรื่อง ทัศนศึกษานอกสถานที่ การเชิญวิทยากรหรือศิลปินในท้องถิ่นมาบรรยาย เป็นต้น

4.2 การใช้สื่อการสอนในวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์

สิ่งที่ทราบคืออยู่แล้วว่าสื่อการสอนนั้นเป็นประโยชน์ต่อการสอนในวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ในปัจจุบันมาก ผู้สอนจึงมีความจำเป็นที่จะต้องรู้จักและเข้าใจวิธีการใช้สื่อการสอนประเภทต่าง ๆ นั้นให้เกิดประโยชน์เต็มที่ ถ้าเราได้นำเอาวิธีการทำงานเป็นระบบเข้ามาประยุกต์เป็นระบบการใช้สื่อการสอน ก็จะต้องมีการวางแผน การทดลองใช้ การปรับปรุงแก้ไขให้ได้ผลตามที่ได้อ้างไว้(ไชยยศ เรืองสุวรรณ, 2533: 94)

สมหญิง กลั่นศิริ (2523 : 38) กล่าวว่า การใช้สื่อการสอนควรคำนึงถึงว่าไม่มีสื่อใดที่เหมาะสมกับทุกจุดมุ่งหมาย ดังนั้นจึงควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้โดยพิจารณาถึงรูปแบบของการสอนและกลุ่มกิจกรรมการสอนจะต้องเหมาะสมกับความสามารถและวิธีการเรียนของผู้เรียน ซึ่งจะดีหรือไม่อยู่ที่สื่อ นั้นให้ความเป็นรูปธรรมและประโยชน์ในการสอนภาวะแวดล้อมในการใช้สื่อมีอิทธิพลสำคัญต่อผลที่จะได้รับ จึงจำเป็นจะต้องจัดสิ่งแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆให้เหมาะสมกับการใช้สื่อ นั้นๆ การใช้สื่อควรมีการทดลองก่อนและมีคู่มือในการใช้ การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ถูกต้องและเข้าใจดีแล้วจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

การใช้สื่อการสอนที่นำมาใช้ประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ มีลักษณะและการใช้ดังนี้

1. เอกสาร ตำรา หรือหนังสือเรียนเป็นสื่อการสอนที่มีให้เลือกใช้มากมาย สามารถค้นหาข้อมูลและเก็บไว้เป็นสื่อสำหรับการอ้างอิงได้

สมพร จารุณี (2538) ได้กล่าวถึงความสำคัญและประโยชน์ของหนังสือเรียนไว้ว่า หนังสือหรือตำราเป็นเครื่องมือที่ครูใช้เพื่อช่วยนักเรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจและเกิดความคิด ทั้งนี้โดยการให้นักเรียนอ่านจากหนังสือเรียนนั่นเอง หนังสือเรียนไม่ได้จัดทำขึ้นสำหรับให้นักเรียนใช้ตามลำพังแต่สำหรับให้ครูเป็นผู้ช่วยให้นักเรียนเรียนรู้จากหนังสือเรียน หนังสือเรียนมีลักษณะพิเศษที่จะช่วยผู้เรียนให้ศึกษาทำความเข้าใจสิ่งต่างๆเป็นขั้นตอนที่ละเอียดที่ละน้อยตามลำดับจนเกิดการเรียนรู้สิ่งที่กว้างขวางขึ้น

สมหญิง กลั่นศิริ (2523 : 80) กล่าวว่า เราใช้หนังสือเพื่อกระตุ้นการสอบถาม การคิดค้น และการแก้ปัญหา แต่หนังสือที่ชวนอ่านควรจัดรูปต่างๆ ให้น่าสนใจ มีสีสัน มีรูปภาพประกอบ

ดังนั้น วิชาประวัติศาสตร์ศิลป์เป็นวิชาที่ต้องให้ความรู้ในเชิงทฤษฎี ในการใช้เอกสาร ตำรา หรือหนังสือเรียนในการค้นคว้า จะมีต้องมีภาพคำบรรยายที่ชัดเจน กระชับ และ น่าสนใจ จึงจะทำให้ผู้เรียนหรือผู้ใช้สนใจมากยิ่งขึ้น

2. กระดานชอล์ก กระดานชอล์กเป็นที่นิยมใช้ประกอบการสอนกันมานาน ชอล์กและกระดานเป็นวัสดุและอุปกรณ์ราคาถูกที่มีความสิ้นเปลืองน้อย และดูเหมือนจะเป็นประโยชน์กว้างขวางที่สุดสำหรับการสอนวาดภาพประกอบบนกระดาน และในปัจจุบันมีการนำกระดานขาว(White Board) มาใช้มากขึ้น พื้นกระดานทำด้วยแผ่นวัสดุสังเคราะห์สีขาว ใช้เขียนด้วยปากกามาร์คเกอร์ต่างๆ ซึ่งก็นับว่าเป็นประโยชน์ได้ดี

วิรุณ ตั้งเจริญ (2539 : 164) ได้กล่าวว่า การใช้กระดานชอล์กสำหรับช่วยสอนวิชาทัศนศิลป์ศึกษา ใช้ได้ดีทั้งผู้สอนและผู้เรียน ครูอาจจะใช้จดหัวเรื่อง เขียนคำสำคัญ เขียนภาพประกอบคำอธิบาย เขียนภาพเป็นตัวอย่างให้ดู เขียนภาพเปรียบเทียบให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ เขียนภาพร่างเพื่อกระตุ้นความคิดในการออกแบบ เป็นต้น สำหรับนักเรียน ครูก็จะเปิดโอกาส

ให้ใช้กระดาษขอลกในการทดลองออกแบบร่วมกัน เขียนวางแผนรูปแบบ เขียนภาพประกอบการเสนอความคิดต่างๆ เป็นต้น

3. ภาพโปสเตอร์ ภาพโปสเตอร์เป็นสื่อการสอนที่ใช้ประโยชน์ได้พอสมควร ในลักษณะชักชวนเรียกร้อง ให้เกิดประโยชน์ทางด้านใดด้านหนึ่ง เช่น ความร่วมมือ ข้อควรปฏิบัติ ประกอบการสอน ฯลฯ ภาพโปสเตอร์จึงมีลักษณะพิเศษเฉพาะตัวคือ เห็นได้เด่นชัด เข้าใจง่าย ข้อความสั้นๆ ภาพที่เราใจทันทีทันใด ขนาดค่อนข้างใหญ่ เป็นต้น

สอดคล้องกับ สุพจน์ ศรีโกษามาตย์ (2538) ที่ได้กล่าวว่า สื่อประเภทเอกสารและภาพโปสเตอร์ยังเป็นสื่อที่มีคุณภาพไว้ว่า ถ้าลักษณะเนื้อหาของภาพที่ใช้ประกอบนั้นมีความสมบูรณ์ตามเนื้อหาไม่น้อยเพียงใด เพราะความสมบูรณ์ของภาพที่แตกต่างกันจะมีผลต่อความสามารถในการรับรู้ที่แตกต่างกันด้วย วิตทิช และชุลเลอร์ (Wittich and Schuller, 1967) ได้กล่าวว่า ภาพถ่ายหรือภาพโปสเตอร์ถึงแม้จะเป็นวัสดุ 2 มิติ แต่ก็สามารถทำให้ผู้เข้าใจในลักษณะ 3 มิติได้โดยใช้เทคนิคด้านทัศนมิติ (Perspective) แสงเงาและสีเข้ามาช่วยทำให้ภาพมองดูลึก ดัน ไกล ไกลได้ สามารถทำให้มีความรู้สึกในเรื่องการเคลื่อนไหว เน้นความรู้สึกได้ ช่วยศึกษารายละเอียดของสิ่งที่ธรรมดาไม่สามารถทำได้ เช่น ภาพถ่ายทางอากาศ ภาพจากกล้องจุลทรรศน์ และสามารถใช้ประกอบการสอนได้หลายวิชาและใช้ได้กับเด็กทุกระดับชั้น โดยเฉพาะวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ การใช้ภาพโปสเตอร์จึงเหมาะสำหรับใช้แทนเหตุการณ์และสถานการณ์ที่อยู่ห่างไกลที่ผู้เรียนไม่สามารถไปศึกษาได้ เช่น ภาพจากโบราณสถานในสถานที่ต่างๆ ที่ห่างไกลจากโรงเรียนหรือแหล่งค้นคว้าที่ผู้เรียนไม่สามารถไปได้ เป็นต้น

4. ภาพประกอบ นอกจากครูจะเขียนภาพประกอบคำอธิบายบนกระดานขอลกแล้ว ครูยังอาจจะเตรียมภาพประกอบ คำอธิบายต่างๆ เช่น ประวัติศาสตร์ศิลป์ องค์กรประกอบศิลป์ ทฤษฎีสี ซึ่งเขียนไว้ล่วงหน้า นี้ จะมีเวลาเตรียมตัวมาก สามารถพิจารณาพิจารณาความถูกต้องและส่วนละเอียดได้ดี ได้มีเวลาวางแผนที่จะใช้สื่อการสอนให้สัมพันธ์กับการสอนไว้ล่วงหน้าด้วย ภาพประกอบอาจเขียนบนกระดาษด้วยวัสดุชนิดต่างๆ เช่น สีน้ำ ดินสอ ปากกา เขียนบนกระดาษไขและพิมพ์โรเนียว หรือเขียนบนแผ่นภาพโปร่งแสงเพื่อฉายโดยเครื่องฉาย ภาพที่เขียนอาจเป็นภาพเหมือนจริงหรือในลักษณะงานออกแบบได้

5. หุ่นจำลอง หุ่นจำลองเป็นสื่อการสอน 3 มิติ ที่พยายามย่อแบบจากของจริงในสิ่งที่ใหญ่เกินไปหรืออยู่ไกล ขอให้เป็นผู้ขนาดเล็ก ที่สามารถนำมาเรียนรู้ได้ในห้องเรียน หรือในทางตรงกันข้าม ก็อาจจะขยายส่วนจากสิ่งที่เล็กจนมองเห็นได้ยาก หรือไม่สามารมองเห็นได้ด้วยตา

เปล่า นำมาขยายเป็นตัวอย่างเพื่อการเรียนรู้ นอกจากนั้นหุ่นจำลองยังหมายถึงหุ่น 3 มิติ ที่แสดง การออกแบบหรือเสนอโครงสร้างต่างๆอีกด้วย การใช้หุ่นจำลองในวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์สามารถใช้ได้ด้วยรูปแบบต่อไปนี้ เช่น หุ่นตัวอย่าง หุ่นจำลองสถาปัตยกรรม หุ่นตัวอย่างงาน ประติมากรรม หุ่นศิลปวัตถุโบราณ เป็นต้น

6. เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายสไลด์เป็นเครื่องฉายภาพนิ่ง ให้ปรากฏบนจอรับภาพ แผ่นสไลด์ได้มาจากการถ่ายภาพด้วยกล้องถ่ายรูปซึ่งใช้ฟิล์มสไลด์โดยตรง เครื่องฉายสไลด์ได้ จำนวนมากและชนิดเลื่อนฉายครั้งละแผ่น ปัจจุบันเครื่องฉายสไลด์ได้พัฒนาไปอย่างก้าวหน้า เช่น สามารถตั้งเวลาฉายแต่ละแผ่นได้ หรือต่อกับเครื่องบันทึกเสียงเพื่อฉายภาพยนตร์ให้สัมพันธ์กับ เสียงบรรยายและเพลงประกอบ เป็นต้น

อุบล ตูจินดา (2532 : 212) และวิรุณ ตั้งเจริญ (2539 : 169) ได้กล่าวว่า เครื่อง ฉายสไลด์มีประโยชน์มากกับการสอนศิลปะ เช่น การสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ที่นักเรียนจำเป็นต้องทำความเข้าใจเนื้อหาประวัติศาสตร์ ประกอบภาพตามเนื้อหา ใช้ฉายภาพเสนอประสบการณ์ที่อยู่ห่างไกล เช่น ศิลปวัตถุของไทยตามภูมิภาคต่างๆ ใช้ฉายภาพเสนอประสบการณ์ที่จะกระตุ้นการ แสดงออก เช่น ฉายภาพศิลปะร่วมสมัยหรือฉายภาพผลงานของนักเรียนจากโรงเรียนต่างๆ นอกจากนั้นยังอาจจะใช้สำหรับวิธีการสอนที่เราใจอื่นๆ เช่น ฉายภาพง่ายๆให้นักเรียนเขียนตาม ใช้ เครื่องฉายสไลด์ช่วยขยายภาพ ฉายภาพให้นักเรียนวิพากษ์ วิจัย เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์ กำจร สุนพงษ์ศรี 25 มกราคม 2541 ได้กล่าวถึง การใช้สื่อ ประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ไว้ว่า สไลด์เป็นอุปกรณ์ที่สามารถนำเสนอแบบอย่างงาน ศิลปกรรมได้ทุกสาขาทั้งจตุรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และอื่นๆที่สามารถรับรู้คุณค่า ของความงามด้วยการมองเห็นเป็นสำคัญ และยังสามารถศึกษารายละเอียดของขนาด สี และแบบ อย่างศิลปะได้มากที่สุด ผลิตง่าย อีกทั้งยังสะดวกในการเก็บรักษาและการนำมาใช้

นิพนธ์ ทวีกาญจน์ (2532 : 24) ยังได้กล่าวอีกว่า อุปกรณ์การสอนในวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ส่วนใหญ่ที่นิยมนำมาใช้มากที่สุด เป็นสื่อประเภทเครื่องฉาย โดยเฉพาะประเภทเครื่อง ฉายสไลด์ เพราะเป็นอุปกรณ์ที่สามารถนำเสนอแบบอย่างงานศิลปกรรมได้ทุกสาขา ทั้งแบบอย่าง ขนาด และสี และที่นิยมใช้อันดับรองลงมาคือเครื่องฉายวิดีโอทัศน์

ดังนั้น สไลด์ยังคงเป็นสื่อการสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ได้ดีประเภทหนึ่ง ที่ สะดวกต่อการนำมาใช้และหาซื้อง่าย

7. ภาพยนตร์ ภาพยนตร์มีประโยชน์และเร้าใจต่อผู้เรียนได้อย่างยอดเยี่ยม เพราะ ภาพยนตร์ให้ความรู้สึกที่สัมพันธ์กับชีวิตจริงและมีดนตรี สี และภาพโน้มน้าวอารมณ์ได้เหนือกว่า ภาพนิ่ง ปัจจุบันการชมฟิล์มภาพยนตร์ศิลปะมาฉายในโรงเรียนพอหาได้ในแหล่งฟิล์มภาพยนตร์ก็ เช่น ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ และสถาบัน วัฒนธรรมหรือสถานทูตต่างประเทศ เช่น สถาบันวัฒนธรรมเยอรมัน สถานทูตญี่ปุ่น ยูสิก้า (USICA) ของสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

8. เครื่องฉายวีดิทัศน์ วีดิทัศน์เป็นศัพท์วิทยาศาสตร์ซึ่งราชบัณฑิตยสถานได้บัญญัติ ไว้(2530) มาจากคำว่า “VIDEO” ซึ่งมาจากภาษาละติน แปลว่า การเห็น ซึ่งภาษาอังกฤษได้นำมาใช้ให้มีความหมายว่า “ภาพ” เมื่อนำมารวมใช้เป็นคำว่า (VIDEO TAPE) แปลว่า แถบบันทึกภาพ ส่วนในภาษาไทยคำว่า “วีดิ” มาจากคำว่า “วิตติ” ซึ่งเป็นภาษาบาลี หมายถึง ความยินดี ความ สบาย ส่วนคำว่า “วิททัศน์” หมายถึง ส่วนที่มองเห็น (VISUAL) หรือส่วนที่เป็นภาพ (PICTURE, IMAGE) ในรายการโทรทัศน์หรือจากการฉายภาพหรือภาพยนตร์

ศิริใจ นิพิพิทา (2538 : 25) กล่าวว่า บรรดาสื่อการสอนที่นำไปใช้เป็นเครื่องช่วย สอนนั้น วีดิทัศน์เป็นสื่อที่มีบทบาทและมีอิทธิพลต่อการศึกษาด้านการเสริมความรู้แก่ผู้เรียน ทั้ง ในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน ดังที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช และมหาวิทยาลัย รามคำแหงใช้เป็นสื่อการสอนในปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะการเรียนรู้ที่เกิดจากการชมวีดิทัศน์เป็นการ เรียนรู้ที่ได้ทั้งภาพและภาพเคลื่อนไหว และเสียงประกอบ และสามารถเข้าไปสู่ระบบการเรียนรู้ โดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 โดยเฉพาะทางตาและทางหู

นิพนธ์ ทวีกาญจน์ (2532 : 24) กล่าวว่า อุปกรณ์การสอนในวิชาประวัติศาสตร์ ศิลปะในสถาบันราชภัฏส่วนใหญ่ที่นิยมใช้ คือ ประเภทเครื่องฉาย โดยเฉพาะเครื่องฉายสไลด์และ เครื่องฉายวีดิทัศน์

ดังนั้น วีดิทัศน์จึงเป็นอุปกรณ์การสอนอีกประเภทหนึ่งที่น่ามาใช้ได้ง่าย ลักษณะ การใช้สามารถเลือกและหยุดภาพได้ตามต้องการ และสามารถใช้กับเครื่องรับโทรทัศน์ที่มีอยู่ตาม บ้านทั่วไป

9. เครื่องฉายภาพโปร่งแสง เครื่องฉายภาพโปร่งแสงหรือเครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ เป็นเครื่องฉายภาพนิ่งบนจอภาพ แผ่นภาพที่ใช้ฉายเป็นภาพโปร่งแสง (Transparency) นิยมใช้สำหรับภาพประกอบตัวหนังสือ คล้ายกับการเขียนภาพบนกระดานชอล์ค โดยครูสามารถหันหน้าเข้าหาผู้เรียนได้ตลอดเวลา ครูสามารถเตรียมเขียนแผ่นภาพโปร่งแสงมาล่วงหน้าได้ และภาพโปร่งแสงยังมีแสงสีที่แจ่มใสสามารถร่าเริงนักเรียนได้ดี เช่น เขียนภาพประกอบ เขียนภาพตัวอย่าง เน้นคำอธิบาย และอาจเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ประกอบการเรียน ให้ผู้เรียนสร้างภาพบนแผ่นโปร่งใสแล้วนำมาฉายอภิปรายและร่วมกันวิพากษ์วิจารณ์ เป็นต้น

10. ระบบสื่อประสม(Multimedia) ระบบสื่อประสมเป็นระบบที่รวม ภาพ สี และเสียงเข้าไว้ด้วยกัน ในปัจจุบันระบบสื่อประสมหรือมัลติมีเดียได้มีการพัฒนาโดยนำไปใช้กับระบบคอมพิวเตอร์ในรูปแบบของซีดี-รอม ซึ่งสามารถให้ภาพเหมือนจริงและสามารถสร้างความเข้าใจให้กับผู้ใช้ได้เป็นอย่างดี

ครุฑิชิต มาลัยวงศ์ (2538 : 42) กล่าวว่า สื่อประสม(Multimedia) เหมาะสำหรับการงานการศึกษา เป็นระบบที่ใช้คอมพิวเตอร์ประมวลและแสดงได้ทั้งข้อความภาพกราฟิก ภาพเคลื่อนไหว และเสียงได้พร้อมกัน และสามารถทำงานกับเสียงในแบบต่างๆ ได้ สื่อประสมหรือมัลติมีเดียจะช่วยให้การจัดทำโปรแกรมบทเรียนน่าสนใจขึ้นเรียนรู้ง่ายใช้ได้ผลิตเพลิน

จากการสัมภาษณ์ อภัย นาคคง 6 กรกฎาคม 2541 ได้กล่าวว่า ในปัจจุบันสื่อทางประวัติศาสตร์ศิลปะที่เป็นรูปของแผ่นซีดีรอมที่ใช้กับเครื่องคอมพิวเตอร์เป็นสื่อที่น่าสนใจมากสามารถแสดงภาพทางประวัติศาสตร์ศิลปะได้ชัดเจน เช่น การพลิกภาพกลับไปมาได้ ขยายให้เห็นส่วนรายละเอียดของภาพได้ หรือแม้แต่จุดเล็กๆของเนื้องานที่ปรากฏบนจอภาพยังสามารถโค้ชภาพให้เห็นได้อย่างชัดเจน จึงเหมาะสมที่นำมาใช้ในการสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ แต่สื่อประเภทนี้ยังคงมีราคาแพงหายาก และที่สำคัญผู้สอนไม่มีความรู้ในการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์

ดังนั้น การนำระบบสื่อประสมหรือมัลติมีเดียที่ใช้กับเครื่องคอมพิวเตอร์จึงเป็นสื่อที่น่าสนใจ ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุน และผู้สอนควรรหาโอกาสศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนาวิชาชีพของตนเองให้ก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น

11. คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) คอมพิวเตอร์ช่วยสอนเป็นการสอนที่ผ่านกระบวนการทางคอมพิวเตอร์ โดยผลิตในรูปแบบของบทเรียนคอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นบทเรียนแบบโปรแกรมประเภทหนึ่งที่สามารถเสนอเนื้อหาสาระกิจกรรมให้นักเรียนมีส่วนร่วมและมีผลย้อนกลับได้ โดยคอมพิวเตอร์จะสามารถเสนอเนื้อหาวิชาซึ่งอาจจะเป็นทั้งในรูปตัวหนังสือ และภาพกราฟิก

ชนิษฐา ชานนท์ (2532) กล่าวว่า คอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่ใช้ในวงการศึกษาในปัจจุบันมีหลายรูปแบบ รูปแบบหลักที่พบเห็นบ่อยๆ คือ แบบฝึกฝน และแบบฝึกหัด คอมพิวเตอร์ช่วยสอนในลักษณะนี้จะเป็นแบบที่พบเห็นมากที่สุด เป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนมาแล้ว เพื่อช่วยในการจำเนื้อหาหรือเป็นการฝึกทักษะในสิ่งที่เรียนในห้องเรียน โดยคอมพิวเตอร์จะเสนอสิ่งเร้าซึ่งอาจจะเป็นในรูปคำถามให้ผู้เรียนได้มีโอกาสตอบสนองหรือตอบคำถามและสามารถให้การเสริมแรงหรือให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียนได้ทันที และยังเสนอภาพกราฟิกที่มีสีสันสวยงามและทำเสียงประกอบได้ จึงทำให้สามารถดึงดูดความสนใจของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

บุญชม ศรีสะอาด (2537 : 123) ได้กล่าวถึง ข้อดีของการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่มีคุณลักษณะเฉพาะตัวที่เด่นๆ ไว้หลายประการ คือ ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างอิสระ ก้าวหน้าไปตามอัตราการเรียนรู้ของตน ผู้เรียนที่มีอัตราการเรียนรู้เร็วก็ไม่ต้องรอกันคนอื่นๆด้วยความเบื่อหน่าย ผู้เรียนสามารถเลือกเวลาเรียนได้ตามที่ตนต้องการ ไม่จำเป็นที่จะต้องกำหนดเวลาตายตัว สามารถใช้เทคนิคร่วมกัน เช่น คนตรี การใช้สี การใช้ภาพเคลื่อนไหวได้ เป็นต้น

ศรีศักดิ์ จามรมาน (2532 : 14-15) กล่าวว่า คอมพิวเตอร์ช่วยสอนจัดได้ว่าเป็นเทคโนโลยีที่ทันสมัยอย่างหนึ่งประกอบด้วยประสิทธิภาพในการทำงานสูง จึงถูกนำเข้ามาประยุกต์ใช้และมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนการสอนมากขึ้น ประโยชน์ของคอมพิวเตอร์ในการสอนที่สำคัญ คือ ทำให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนมากขึ้น ทำให้ผู้เรียนมีความสนใจ และกระตือรือร้นมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการเรียนผู้เรียนมักจะนั่งหลับคาห้องในขณะที่ฟังคำบรรยายจากผู้สอนบางคน แต่มักจะไม่ค่อยมีผู้เรียนหลับคาเทอร์มินอลคอมพิวเตอร์ นักศึกษาสามารถเลือกบทเรียนและวิธีการเรียนได้หลายแบบ และยังทำให้ผู้เรียนสามารถสรุปหลักการเพื่อหาสาระของบทเรียนแต่ละบทเรียนได้ด้วยตนเอง

จะเห็นได้ว่า สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสามารถสอดคล้องเนื้อหาวิชาต่างๆเพื่อใช้เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนได้เป็นอย่างดี ซึ่งในปัจจุบันมีการนำโปรแกรมสำเร็จรูปลักษณะเป็นแผ่นดิสเก็ตหรือแผ่นซีดีรอมที่ใช้กับคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในระดับมัธยมศึกษามาใช้ เช่น วิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และวิทยาศาสตร์ โดยสังเกตได้จากการจัดจำหน่าย

สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่มีขายตามศูนย์หนังสือทั่วไป เช่น ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่ยังไม่ปรากฏว่ามีวิชาศิลปศึกษาในสาขาทัศนศิลป์ เช่น วิชาศิลปนิยม วิชาศิลปะไทย วิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ ฯลฯ ดังนั้นจึงควรสนับสนุนให้มีสื่อทางคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในวิชาทัศนศิลป์ให้ปรากฏในตลาดวิชาบาง เพื่อเป็นการเผยแพร่และส่งเสริมให้วิชาที่มีความสำคัญและน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

12. สื่อทางระบบอินเทอร์เน็ต (Internet) ระบบนี้ได้รับขนานนามว่าเป็นเครือข่ายของเครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นเครือข่ายคอมพิวเตอร์ทั่วโลกที่ต่อเชื่อมกันเป็นจำนวนมาก ผู้ใช้คอมพิวเตอร์ที่เชื่อมกับระบบอินเทอร์เน็ตสามารถรับข่าวสารข้อมูลได้ถึงกันทั่วโลก ยืน ภู่วรรณ (2538 : 27-28) กล่าวว่า อินเทอร์เน็ตกับการศึกษามีบทบาทสำคัญต่อการศึกษามาก โดยมีการโต้ตอบเรื่องบทเรียนต่างๆระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาได้ ระบบข่าวสารบนคอมพิวเตอร์มีระบบข่าวสารในลักษณะเหมือนกระดาษข่าวที่คนสนใจสามารถส่งข่าวสารผ่านกลุ่มข่าวบนกระดาษและโต้ตอบข่าวสารได้ เช่น กลุ่มผู้สนใจงานวิจัยทางประวัติศาสตร์ศิลป์ก็จะมีกระดาษข่าวของตนไว้อภิปรายปัญหากัน และการค้นหาข้อมูลบนอินเทอร์เน็ตมีแหล่งข้อมูลขนาดใหญ่ที่เชื่อมโยงกันและติดต่อกับห้องสมุดทั่วโลก ทำให้การค้นหาหาข้อมูลข่าวสารต่างๆทำได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ สามารถค้นหาตามคำหลักที่ต้องการได้

ปัจจุบันผู้เรียนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์สามารถเข้าหาข้อมูลทางระบบอินเทอร์เน็ตได้โดยการใช้ฐานข้อมูลเครือข่ายใยแมงมุม ซึ่งจะได้อินเทอร์เน็ตทั่วโลกและรวดเร็วยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า ในการสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์เป็นการสอนประสบการณ์ด้วยภาพสื่อที่มีภาพประกอบจึงเป็นสื่อที่มีความสำคัญต่อการสอน ในการเลือกใช้สื่อการสอนจึงควรเลือกสื่อที่สามารถให้ภาพที่ชัดเจนและสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน จึงเป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะต้องเลือกสื่อไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่ามากที่สุดด้วย ในการจัดระบบการเรียนการสอน ผู้สอนจะต้องรู้จักการนำสื่อมาใช้ เข้าใจเนื้อหา ทราบวัตถุประสงค์ในการสอน มีความเข้าใจสภาพของผู้เรียน แล้วจึงกำหนดวิธีสอนที่เหมาะสม ซึ่งจะเป็แนวทางในการกำหนดสื่อและกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพต่อการสอนต่อไป

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ

จารึก บุญไชย (2529) ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยศรีอยุธยา” เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยศรีอยุธยา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 350 คน ในมหาวิทยาลัยศรีอยุธยาจำนวน 5 แห่ง วิเคราะห์โดยคำนวณหาค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยศรีอยุธยา คือ คำนึงวัตถุประสงค์ของวิชานักศึกษาส่วนใหญ่เห็นด้วยมากกับวัตถุประสงค์ของวิชาว่าควรมีลักษณะเช่นที่ระบุไว้ดังนี้ว่า ให้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของท้องถิ่น มีความสำนึกในหน้าที่และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตน ให้มีความรู้ความเข้าใจในประวัติความเป็นมาทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ให้สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นและสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ของท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม คำนึงเนื้อหาใหญ่เห็นด้วยมากกับเนื้อหาวิชาว่าควรมีลักษณะเช่นที่ระบุไว้ คือ การศึกษาปัญหาของท้องถิ่นในปัจจุบันและวิธีการแก้ปัญหา ความสำคัญและคุณค่าของการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประวัติและคุณค่าของสถานที่สำคัญและความสัมพันธ์กับชุมชนท้องถิ่น ประวัติและความสำคัญของโบราณวัตถุ โบราณสถาน แหล่งชุมชนและเมืองโบราณกับความสัมพันธ์ที่มีต่อชุมชนปัจจุบัน พัฒนาการสำคัญของท้องถิ่นด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนส่วนใหญ่เห็นด้วยมากกับกิจกรรมการเรียนการสอนควรปฏิบัติเช่นที่ระบุคือ การให้อาจารย์ผู้สอนบรรยายและเปิดโอกาสให้นักศึกษาซักถามหรืออภิปรายแสดงความคิดเห็น การจัดทัศนศึกษา การเชิญวิทยากรมาบรรยายและให้นักศึกษาซักถาม การให้นักศึกษามีบทบาทเข้าร่วมในกิจกรรมของท้องถิ่น เช่น การอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถาน โบราณวัตถุ ตลอดจนสิ่งแวดล้อม ร่วมงานมหกรรม งานประเพณีท้องถิ่น อาจารย์ผู้สอนบรรยายโดยใช้สื่อการสอนต่างๆ ประกอบอาจารย์ผู้สอนและนักศึกษาร่วมกันวางแผนการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิชาการ ส่วนใหญ่เห็นด้วยมากกับการใช้สื่อการเรียนการสอนว่าควรปฏิบัติเช่นที่ระบุ คือ สถานที่สำคัญ วัตถุของจริง ภาพยนตร์ สไลด์ พิพิธภัณฑสถาน ศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่น เทปโทรทัศน์ แผนที่เอกสาร สิ่งพิมพ์ ห้องสมุด แหล่งวิชาการในชุมชนทั้งประเภทสถานที่และบุคคล

วรลักษณ์ รัตติกาลชลากร (2524 : 116-126) ทำการวิจัยเรื่อง “การใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น” วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเภทและลักษณะการใช้ประโยชน์ของแหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงและเพื่อเปรียบเทียบลักษณะการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาของครูสังคมศึกษาในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง ตัวอย่างประชากร 228 คน วิเคราะห์โดยคิดเป็นร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษาทั้งในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงใช้ห้องสมุดโรงเรียน หนังสือพิมพ์ เอกสารสิ่งพิมพ์ แผนที่ แผนภูมิประกอบการเรียนการสอนในระดับมาก วิธีการใช้แหล่งชุมชนที่ชุกชุมคือการมอบหมายให้นักเรียนไปค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมในแหล่งความรู้หรือพานักเรียนไปร่วมกิจกรรมของชุมชน การศึกษานอกสถานที่ การเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน หรือการไปสำรวจแหล่งชุมชนส่วนใหญ่มอบหมายให้นักเรียนทำในวันหยุดหรือนอกเวลาเรียน การเปรียบเทียบลักษณะการใช้ประโยชน์แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนของครูสังคมศึกษาในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงปรากฏว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

นงลักษณ์ พันธุ์สัมฤทธิ์ (2536 : 31-42) ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาผลการทดลองใช้สื่อเอกสารแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อปลูกฝังและพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตพิสัย” การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาสื่อเอกสาร “แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังและพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตพิสัย” และเพื่อศึกษาผลการใช้สื่อเอกสาร “แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อปลูกฝังและพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตพิสัย” กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5 ได้นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ของปีการศึกษา 2533 และภาคเรียนที่ 1 ของปีการศึกษา 2534 จำนวน 687 คน และได้จัดนักเรียนออกเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผลการวิจัยสรุปว่าจากการศึกษาผลการทดลองใช้สื่อเอกสาร “แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังและพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตพิสัย” พบว่า ผลการประเมินความคิดเห็นของครูและนักเรียน และผู้เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อเอกสารนั้นได้ให้ความเห็นว่ามีความเหมาะสมของลักษณะรูปเล่ม เนื้อหาสาระ และการใช้ภาษาอยู่ในระดับดี มีความคล่องตัวหรือความสะดวกในการนำสื่อเอกสารไปใช้อยู่ในระดับดี ในด้านความเหมาะสม สภาพความพร้อมของโรงเรียน ตลอดจนเจตคติและครูและนักเรียนที่มีต่อการใช้สื่อเอกสาร อยู่ในระดับดี และผลจากการวิเคราะห์เพิ่มเติมจากการประเมินความคิดเห็นของผู้ใช้สื่อ พบว่า สื่อเอกสารมีความเหมาะสมใช้ได้ดี นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนมากขึ้น ครูเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน เพราะได้รับแนวทางการสอนจากสื่อ

เอกสาร การนำไปใช้และการเก็บรักษาสามารถทำได้สะดวก คล่องตัว สำหรับในด้านของการวิเคราะห์ระดับพฤติกรรมคุณลักษณะด้านจิตพิสัยของนักเรียน ปรากฏว่าระดับพฤติกรรมด้านจิตพิสัยของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา กลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้สื่อเอกสาร “แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังและพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตพิสัย” ทั้งสองระดับมีความแตกต่างกันเกือบทุกคุณลักษณะ ยกเว้นเรื่องความสามัคคี (การทำงานเป็นหมู่คณะ) การประหยัดและออม จากการประเมินโดยการสังเกตของครู แต่ในการประเมินตนเองของนักเรียนนั้น มีความแตกต่างกัน 3 คุณลักษณะ คือ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล และความกตัญญู ในส่วนที่มีความแตกต่างกันนั้น นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจะมีค่าเฉลี่ยสูงกว่านักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และในด้านความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร คุณลักษณะด้านจิตพิสัยของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้สื่อเอกสารดังกล่าวทั้ง 10 คุณลักษณะ มี 9 ลักษณะที่มีความสัมพันธ์เชิงบวก คือ คุณลักษณะความสามัคคี (การทำงานเป็นหมู่คณะ) เพียงคุณลักษณะเดียวที่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะอื่นในเชิงลบ

วิบูลย์ จันทร์แ่ม (2531) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “สภาพการจัดการเรียนการสอนของครูศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา เกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ครูศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดจังหวัดลพบุรี จังหวัดสระบุรี จังหวัดสิงห์บุรี จำนวน 72 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า เวลาเรียนวิชาศิลปศึกษาที่กำหนดให้ 1 คาบต่อสัปดาห์น้อยเกินไป ไม่เพียงพอในการเรียนการสอน และวิธีสอนศิลปศึกษาที่เห็นว่าใช้น้อยที่สุด คือ การศึกษานอกสถานที่ สื่อการสอนที่ครูศิลปศึกษาใช้น้อยที่สุด คือ เครื่องวิดิทัศน์ โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นส่วนใหญ่ไม่มีห้องปฏิบัติงานศิลปศึกษาและครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะเข้ารับการอบรมสัมมนาทางด้านศิลปะ

บรรลือ ขอรวมเดช (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “สภาพและปัญหาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เขตกรุงเทพมหานคร” ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติในด้านการวางแผนการสอน สื่อการสอน การดำเนินการสอน วิธีการสอน การประเมินผล และเกณฑ์ที่ใช้ในการวัดและประเมินผล ประชากรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยอาจารย์สอนวิชาศิลปะภาคปฏิบัติสาขาทัศนศิลป์ ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เขตกรุงเทพมหานครรวม 10 แห่ง จำนวน 60 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยปรากฏว่า สภาพการสอนศิลปะปฏิบัติโดยส่วนรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับบ่อยครั้ง เมื่อจำแนกเฉพาะด้านพบว่า การปฏิบัติด้านเกณฑ์ที่ใช้ในการ

วัดและประเมินผลมีการปฏิบัติบ่อยครั้ง ซึ่งได้แก่ จินตนาการและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความขยันเอาใจใส่ และการตรงต่อเวลาในการทำงาน และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อนี้มีการปฏิบัติเป็นประจำที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ การให้คำแนะนำปรึกษา แก้ไข และการวัดผลด้วยการตรวจผลงานที่มอบหมาย ($\bar{X}=4.68$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การใช้เครื่องฉายภาพยนตร์ ($\bar{X}=11.64$)

วันทยา วงศ์ศิลปกริมย์ และรัตนะ บัวสนธ์ (2537 : 54-65) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาประสิทธิผลของวิธีการสอนและสื่อการสอนภาษาไทย” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักที่การศึกษาประสิทธิภาพของนวัตกรรมการเรียนการสอนและตัวแปรเชิงจิต-สังคม ที่มีต่อความสามารถทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ห่อภิมาณทำการสังเคราะห์งานวิจัย ประชากรของงานวิจัยนี้คือ รายงานการวิจัย ทั้งที่เป็นงานวิจัยของหน่วยงานส่วนบุคคลและปริญญานิพนธ์ในระดับบัณฑิตศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมการเรียนการสอนและตัวแปรเชิงจิต-สังคมที่มีต่อความสามารถทางการเรียนภาษาไทยของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา งานวิจัยดังกล่าวเป็นได้ทั้งงานวิจัยเชิงทดลอง งานวิจัยเชิงสำรวจ/เปรียบเทียบ และงานวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ที่มีการทำวิจัยอยู่ในช่วงปี พ.ศ.2521 ถึงปี พ.ศ.2534 เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ใช้แบบสรุปรงานวิจัยที่สร้างขึ้น ผลการวิจัยพบว่า งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงทดลองประเภทสื่อการสอนมากที่สุด รองลงมาคือ วิธีสอน ส่วนการศึกษาตัวแปรเชิงจิต-สังคม มีอยู่น้อย นวัตกรรมการเรียนการสอนและตัวแปรเชิงจิต-สังคม ทุกประเภทมีประสิทธิภาพต่อความสามารถทางการเรียนภาษาไทยทุกด้านทุกทักษะการเรียนรู้ออกจากการจำแนกตามประเภทปรากฏว่าวิธีการสอนโดยเน้นครูเป็นจุดศูนย์กลางใช้การสอนสาธิตมีประสิทธิภาพต่อความสามารถทางการเรียนสูงสุด จากการจำแนกตามตัวแปรและระดับชั้นเรียนปรากฏว่า สื่อการเรียนการสอนประเภทชุดฝึก/แบบฝึกที่ใช้เป็นสื่อการเรียนด้วยตนเองมีประสิทธิภาพต่อความสามารถทางการเรียนสูงสุด และมีประสิทธิภาพต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าสื่อประเภทอื่นๆ ในด้านทักษะการฟัง ทักษะการพูด ทักษะการอ่าน ยกเว้นทักษะการเขียนที่สื่อประเภทของจริง/ของจำลองมีประสิทธิภาพสูงสุด จากการเปรียบเทียบตัวแปรคุณลักษณะการวิจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอนและตัวแปรเชิงจิต-สังคม ปรากฏว่าปริญญานิพนธ์มีผลต่อประสิทธิภาพมากกว่างานวิจัยประเภทอื่น งานวิจัยของสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดมีผลต่อประสิทธิภาพมากกว่าหน่วยงานอื่น ปริญญานิพนธ์ระดับปริญญาโทของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีประสิทธิภาพสูงกว่าปริญญานิพนธ์ระดับการศึกษาและสถาบันการศึกษาอื่น งานวิจัยเชิงทดลองมีประสิทธิภาพสูงกว่างานวิจัยประเภทอื่น งานวิจัย ตั้งแต่ปี พ.ศ.2528-2534 มีประสิทธิภาพสูงกว่างานวิจัยในช่วงปี พ.ศ.2521-2527 การสุ่มตัวอย่างการวิจัยแบบง่ายมีผลต่อประสิทธิภาพมากกว่าการสุ่มแบบอื่น งานวิจัยที่ศึกษาจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพสูงกว่านักเรียน

ชั้นอื่น นอกจากนี้จากการวิเคราะห์เพื่ออธิบายความแตกต่างของค่าขนาดอิทธิพลจากจำนวนตัวแปรอิสระในงานวิจัยทั้งหมด 25 ตัวแปร มีตัวแปรที่ทำนายได้ดีที่สุด คือ ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือวัดตัวแปร และจำนวนเครื่องมือวัดตัวแปรตาม และสามารถพิจารณาเลือกนวัตกรรมการเรียนการสอนมาใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยได้ดีขึ้น

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศออสเตรเลียพบว่า วิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์มีวิธีสอนที่สามารถทำให้การเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์บรรลุวัตถุประสงค์ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ได้ผลที่แตกต่างกัน อาจารย์ผู้สอนบรรยายต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ซักถามหรืออภิปรายแสดงความคิดเห็นจะทำให้ผู้เรียนมีความคิดอ่านอย่างมีเหตุผล การศึกษานอกสถานที่จะทำให้ผู้เรียนได้เห็นของจริงอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ควรใช้สื่อการสอนและแหล่งค้นคว้าประกอบการเรียนการสอน เช่น สถานที่สำคัญ วัตถุของจริง ภาพยนตร์ สไลด์ พิธีกรรมฯ ศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่น เทป โทรทัศน์ แผนที่ เอกสารประกอบการสอน สิ่งพิมพ์ ห้องสมุด แหล่งวิชาการในชุมชนทั้งประเภทสถานที่และบุคคล ประกอบกับอาจารย์ผู้สอนและผู้เรียนควรได้มีส่วนร่วมกันในการวางแผนการเรียนการสอน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ

สตีวานอฟ (Stevanov, Zoran. 1982 : 2533-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “A study of Three Instructional Procedures in the teaching of Art Survey to Non-Art Majors on the College Level”. เป็นการศึกษาทวิวิธีการสอน 3 แบบ ในการสอนวิชาศิลปะขั้นต้นแก่ผู้ไม่ได้เรียนเอกศิลปะในระดับวิทยาลัย คือ วิธีที่ 1 มีการจัดสภาพการณ์ศิลปะปฏิบัติโดยให้นักศึกษาจัดกิจกรรมเพื่อทำความเข้าใจกับหลักการและองค์ประกอบศิลปะประกอบการบรรยายด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ วิธีที่ 2 มีการบรรยายประวัติศาสตร์ศิลป์ตามยุคสมัยแบบที่เรียนตามปกติโดยไม่มีกิจกรรมศิลปะปฏิบัติ วิธีที่ 3 มีการบรรยายประวัติศาสตร์ศิลป์ที่ไม่เรียงตามยุคสมัยและไม่มีกิจกรรมศิลปะปฏิบัติ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การจัดสภาพการณ์ การเรียนรู้ศิลปะปฏิบัติประกอบการบรรยายสนับสนุนส่งเสริมความรู้ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ ช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้สูงกว่าการใช้วิธีการบรรยายเพียงอย่างเดียว

คาบิรี (Kabiri, 1984) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “Principles for Structuring a Motivating Program in Art History” โดยมีจุดมุ่งหมายของการศึกษาวิจัย คือ การเสนอแนะเพื่อการเข้าถึงกิจกรรมสร้างโปรแกรมการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะที่ดึงดูดความสนใจในการเรียนเกี่ยวกับศิลปะ ผลการศึกษาได้พบว่า การเรียนในวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ เริ่มต้นจากการศึกษาเรื่องของ

ประวัติศาสตร์และการเรียนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของประวัติศาสตร์ศิลป์ ต่อเนื่องด้วยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ส่วนใหญ่ค่อนข้างยึดถือหลักฐานทางประวัติศาสตร์และการค้นคว้าของนักเรียนที่นำมาใช้ในการอ้างอิงต่างๆ สรุปได้ว่า ทิศทางของการจัดหลักสูตรจะประกอบไปด้วย การเลือกเนื้อหาวิชาและการจัดลำดับเนื้อหาโดยในการเลือกเนื้อหาวิชาจะคำนึงถึงคุณค่าของเนื้อหาวิชา ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนและความสัมพันธ์ซึ่งกันซึ่งจะมีการจัดลำดับเนื้อหา โดยคำนึงถึงสิ่งที่จำเป็นเบื้องต้น การเรียนรู้เนื้อหาทั้งหมดหรือการเน้นเป็นส่วนๆ และความยากง่าย ซึ่งทิศทางของการจัดหลักสูตร ทิศทางของการจัดหลักสูตรกล่าวนี้ยึดหลัก 5 ประการคือ 1. การค้นคว้าเลือกสรร 2. การสรุปใจความ 3.การจัดเนื้อหาให้เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม 4.ผู้ปฏิบัติการและ 5. การลำดับเนื้อหา ซึ่งจะได้เป็นโปรแกรมของการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ที่น่าสนใจ

แดนเซอร์ (Danser, : 1996) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “An Art History Curriculum Designed To Make Ninth Grade Art Students Aware of the Role of Art in Human History” งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งพัฒนาแบบทดสอบเกี่ยวกับความรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลป์และการประเมินผลงานศิลปะอย่างมีความเข้าใจและมีศิลปะของเด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยผู้วิจัยพัฒนาเนื้อหาหลักสูตรประวัติศาสตร์ศิลป์ 9 ตอน จากช่วงก่อนประวัติศาสตร์ถึงคริสต์ศตวรรษที่ 20 หลักสูตรจะนำเสนอให้นักเรียนเป็นรายสัปดาห์ในรูปแบบของแบบเรียนสำเร็จรูปของประวัติศาสตร์ศิลป์ ซึ่งบรรจุประวัติศาสตร์ย่อๆเอาไว้ในแต่ละยุค โบราณ และเอกสารที่ทำนายโครงการศิลปะของแต่ละยุค ผลการทดลองพบว่า จากการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นแสดงให้เห็นว่า การเรียนการสอนในระบบเช่นนี้ให้ผลด้านบวก ผลสอบของนักเรียนพบว่า นักเรียนมีการพัฒนาความเข้าใจและความมีศิลปะสูงขึ้นรวมทั้งผลจากการพิจารณาแฟ้มสะสมงาน(portfolio) จากแบบเรียนสำเร็จรูปต่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมมีคุณภาพ

มอยลาร์เนน (Moilanen , 1989 : 3453-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “Identifying teacher’s concepts of art history in secondary art programs”. โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจแนวคิดของครูมัธยมศึกษาที่สอนประวัติศาสตร์ศิลป์โดยวิธีการ 3 วิธี คือ 1) พัฒนาเครื่องมือประเมินความคิดเห็นของครูทั้งในแง่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยที่เที่ยงตรง 2) พัฒนาเครื่องมือจัดข้อมูลทางชีวประวัติของครู และ3) เก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับโดยศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์ 3 หมวด เนื้อหาต่อเนื่องเชื่อมโยงไปกับการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและวิจัยที่เกี่ยวข้องในด้านสังคมศาสตร์เชิงวัฒนธรรม ทั้งในแง่ของการส่งเสริมสติปัญญาและโครงสร้างของวิชา กลุ่มตัวอย่างประชากรประกอบด้วยครูศิลปะจำนวน 440 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษาในรัฐวิสคอนซิน โคนนำข้อมูลที่ได้อมาวิเคราะห์หาค่าสถิติในเรื่องที่เกี่ยวกับ 1) แนวคิดต่อวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ 2) ภูมิหลังและ

การได้รับการฝึกอบรมวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ที่นำมาใช้ในการเรียนการสอน และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดของครูศิลปะต่อวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์กับภูมิหลังและการได้รับการฝึกอบรมของครู ผลการวิจัยพบว่า ครูศิลปะในโรงเรียนมัธยมมีความเห็นต่อการแบ่งหมวดหมู่เนื้อหาของวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ครูที่เห็นด้วยส่วนใหญ่เห็นว่า การแบ่งหมวดหมู่เนื้อหาที่มีโครงสร้างในแบบสังคมศาสตร์เชิงวัฒนธรรม และรองลงมาคือ เห็นด้วยกับการแบ่งหมวดหมู่เนื้อหาในแง่การส่งเสริมสติปัญญาในด้านการเรียนรู้

ไบรอน จี แมซเซียลาส (Massialas, 1961 : 1530-A) ทำการวิจัยเรื่อง “Description and Analysis of A Method of A High School Course in World History.” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงวิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์โลกในระดับชั้นมัธยมศึกษาและวิเคราะห์ถึงผลของการสอนในวิธีต่างๆ โดยกำหนดวิธีสอนเพื่อใช้ในการวิจัย 2 วิธี คือ วิธีการสอนแบบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่อาศัยวิธีทางแห่งปัญญา นักเรียนจะเป็นผู้ตั้งปัญหา ตั้งสมมติฐาน การแก้ปัญหา รวมทั้งสามารถสรุปเหตุผลและอธิบายปัญหาต่างๆ ได้ ส่วนวิธีแบบที่ 2 นั้นเป็นการสอนแบบบรรยายเนื้อหาวิชาตามข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์อย่างละเอียด ในการวิจัยเรื่องนี้ได้ทดลองกับนักเรียนโรงเรียนมัธยมสาธิต มหาวิทยาลัยอินเดียนา ซึ่งกำลังเรียนวิชาประวัติศาสตร์โลก จำนวน 114 คน โดยแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกจะใช้วิธีสอนแบบที่ 1 และกลุ่มที่ 2 จะใช้วิธีสอนแบบที่ 2 วิธีการวิเคราะห์และการวัดผลในการวิจัยมี 2 วิธีการคือ วิธีแรกเป็นการวัดความแตกต่างของนักเรียนทั้งสองกลุ่มด้วยการใช้ข้อทดสอบมาตรฐานวิชาสังคมศึกษา ซึ่งกำหนดไว้ 2 ชุด คือ ชุดที่ 1 เป็นข้อทดสอบ Cooperative World History ใช้วัดความรู้ในเนื้อหาวิชา และชุดที่ 2 เป็นข้อทดสอบ STEP Social Studies Test ใช้วัดความสามารถเชิงวิเคราะห์ของนักเรียน ส่วนวิธีการที่ 2 คือ การวิเคราะห์และวัดผลจากระเบียบสะสมทางพฤติกรรมของนักเรียนและการบันทึกเหตุการณ์ประจำวันของนักเรียน รวมทั้งแถบบันทึกเสียงระหว่างการเรียนรู้ในชั้นที่มีชั่วโมงการอภิปรายและถกเถียงปัญหาถกกัน ผลการวิจัยครั้งนี้สรุปผลจากการพิจารณาคะแนนความสัมฤทธิ์ผลในวิชาได้ว่า นักเรียนกลุ่มแรกที่ใช้วิธีสอนแบบที่ 1 ซึ่งเป็นการเรียนการสอนโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์นั้นสามารถเรียนรู้เนื้อหาวิชาได้มากเท่ากับนักเรียนกลุ่มที่ 2 ในทำนองเดียวกับนักเรียนกลุ่มที่ 2 ซึ่งใช้วิธีการสอนแบบบรรยายเนื้อหาวิชาตามข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์อย่างละเอียดนั้นก็ยังสามารถในการทำข้อทดสอบ STEP Social Studies Test ได้เท่ากับนักเรียนกลุ่มแรกเช่นกัน นอกจากนี้ยังได้สังเกตเห็นว่า นักเรียนกลุ่มแรกมีความสามารถในการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ ความสามารถของนักเรียนแต่ละคนในกลุ่มแรกนี้เห็นได้ชัดว่า เป็นความสามารถที่อาศัยความรู้และเหตุผลของตนเองโดยไม่ขึ้นต่อผู้อื่น อีกทั้งยังสามารถพัฒนาทักษะและเจตคติให้สัมพันธ์กับความคิดได้เป็นอย่างดี รวมทั้งยังสามารถวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ ได้อย่างมี

เหตุผล และจากการเปิดโอกาสให้นักเรียนเข้าร่วมการอภิปรายเกี่ยวกับเหตุการณ์ปัจจุบันในชั้นเรียน ปรากฏว่านักเรียนได้รับการสอนแบบวิธีการทางวิทยาศาสตร์มีความสามารถในการอภิปรายและถกเถียงปัญหา โดยมีความคิดอ่านอย่างมีเหตุผลมากกว่านักเรียนซึ่งได้รับการสอนแบบบรรยายเนื้อหาวิชา

นอร์แมน (Norman, 1984) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “The Research and Development of a Mediated approach to Upper elementary Level Art History/appreciation Instruction”. เป็นการศึกษาศึกษาและการพัฒนารูปแบบของสื่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ในระดับประถมศึกษาตอนปลาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตและทดลองใช้สไลด์พร้อมเทปคำบรรยาย เพื่อสร้างความเข้าใจในวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์แก่นักเรียนในด้านความเป็นมาของประวัติศาสตร์ ศิลปะวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองได้แก่ แผ่นภาพที่มีคำอธิบายเนื้อหาวิชาและวัตถุประสงค์ของการศึกษา และสไลด์พร้อมเทปคำบรรยาย กลุ่มตัวอย่างประชากรศึกษาประกอบด้วยโรงเรียน 17 แห่ง ซึ่งสำรวจมาจากสถานที่ตั้งของโรงเรียนและสถานะทางเศรษฐกิจทางบ้านของนักเรียน โดยทำการทดลองเป็น 3 ระยะ ระยะแรกทำการทดลอง 2 โรงเรียน ระยะที่สองทำการทดลอง 5 โรงเรียน และระยะสุดท้ายทำการทดลอง 10 โรงเรียน ผลการทดลองได้พบว่า นักเรียนได้รับความรู้ความเข้าใจในระดับที่น่าพอใจและสื่อการเรียนที่เป็นสไลด์พร้อมเทปคำบรรยายได้รับความสนใจ และประสบความสำเร็จในการใช้มากกว่าการใช้สื่อที่เป็นแผ่นภาพ

นาเปียร์ (Napier, 1983 : 1669-A) ได้ทำการทดลองเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์ของการบรรยายและการให้นักเรียนปฏิบัติงานในการสอนวิชาศิลปะนิยม ระดับวิทยาลัยครู” โดยการทดลองวิธีสอน 3 แบบคือ แบบที่ 1 สอนโดยวิธีบรรยาย แบบที่ 2 สอนโดยให้ฝึกปฏิบัติ และแบบที่ 3 สอนโดยวิธีบรรยายรวมกับการฝึกปฏิบัติ ซึ่งกลุ่มประชากร ได้แก่ นักศึกษาที่เรียนวิชาความเข้าใจในศิลปะในระดับวิทยาลัย จำนวน 102 คน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มนักศึกษาที่เรียนโดยวิธีบรรยายรวมกับการฝึกปฏิบัติ สามารถสร้างผลงานที่เป็นนามธรรมได้ดีกว่ากลุ่มอื่นๆ

ซีเกล (Siegel, 1983 : 361-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาเรื่องการดูและดูเพื่อเรียนโดยใช้โฮสต์ทัศนูปกรณ์ที่เป็นภาพถ่าย” (Learning to look, Looking to learn : A Visual Resource and Guide for Appreciating Photographs) โดยการสำรวจความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอน และนักศึกษาครูที่เรียนเกี่ยวกับภาพถ่าย ผลการศึกษาพบว่า ในการเรียนการสอนจะประสบผลสำเร็จสูงได้นอกจากจะประกอบด้วยเนื้อหาวิชาและหลักสูตรที่ดีแล้ว อาจารย์ผู้สอนมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และชี้แนะแนวทางให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง

เดตัน (Dayton, 1981) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับแนวโน้มของการพัฒนาสื่อการสอนระหว่างปี ค.ศ.1981-2001 พบว่า สื่อการสอนในอนาคต จะเน้นสำหรับการศึกษารายบุคคล สื่อประเภท Interactive จะเพิ่มขึ้น คอมพิวเตอร์ช่วยการเรียนการสอน และ Interactive Video จะกลายเป็นสื่อปกติในการเรียนการสอน เกมและสถานการณ์จำลองเพื่อการเรียนการสอนจะมีบทบาทมากขึ้น แนวโน้มที่สื่อจะใช้ในบ้านมีมากขึ้น สื่อต่างๆ ราคาถูกลง

ฮัมเมล (Hummel, 1988) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “School Textbooks and Life Education : an Analysis of Schools From Three Countries” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะของหนังสือเรียนที่เหมาะสมกับแนวความคิดการศึกษาแบบตลอดชีวิต พบว่า ด้านรูปแบบ (Format) ปกหนังสือเรียนควรเป็นภาพสี ต้องดึงดูดความสนใจ มีความทนทานพอสำหรับการใช้งาน ภาพประกอบต่างๆควรเป็นภาพสี ภาพต้องมีคุณค่าทางด้านการให้ข้อมูล การใช้ภาพวาดหรือภาพการ์ตูนขึ้นอยู่กับรสนิยมหรือความชอบของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย การออกแบบต้องมีโครงสร้างชัดเจน คุสบาย ด้านวิธีการ (Methodological approaches) หนังสือเรียนจะช่วยกระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และยังเป็นเครื่องชี้นำให้กับครูผู้สอน มีคำถามเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ จะช่วยกระตุ้นให้เกิดการอภิปราย เกิดการคิด วิเคราะห์ ศึกษาการมีคำถามที่เน้นการใช้ความจำแบบง่ายๆในตอนท้ายบท นอกจากนี้ควรมีการส่งเสริมให้มีการทำงานเป็นกลุ่ม ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเองจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ทั้งในและนอกโรงเรียนซึ่งจะช่วยให้นักเรียนยังคงศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองต่อไป

แลมเพล่า (Lampela, 1996) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “The Use of the Art Textbooks by Selected Elementary Classroom Teacher and Selected Elementary Middle and High School Art Teacher” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการใช้หนังสือเรียนวิชาศิลปะศึกษาระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย 2) ศึกษาการให้คุณค่าต่อหนังสือเรียนศิลปะศึกษาของครูผู้สอน เครื่องมือวิจัยได้แก่แบบสอบถามจำนวน 30 ข้อ และการสัมภาษณ์ครูสอนศิลปะศึกษาในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการวิจัยพบว่า ครูศิลปะเกือบทั้งหมดใช้หนังสือเรียนประกอบการสอน และการใช้หนังสือเรียนศิลปะศึกษาของครูจะใช้ในบางบทเรียนเท่านั้น ซึ่งครูจะเป็นผู้กำหนดบทเรียนเอง การใช้หนังสือเรียนศิลปะศึกษาของครูในบทเรียนต่างๆ จะใช้สอนในคำเนื้อหา หนังสือเรียนมีประโยชน์อย่างมากนับว่าเป็นหลักใหญ่ในการสอนศิลปะของครู

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องของในต่างประเทศพอสรุปได้ว่า วิธีสอนที่สอนให้ผู้เรียนรู้จักคิดเป็น วิธีสอนที่สอนให้ผู้เรียนรู้จักคิดและแก้ปัญหาเป็น วิธีสอนที่เหมาะสมที่สุดควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการอภิปรายทำให้ผู้เรียนมีความคิดอ่านอย่างมีเหตุผลมากกว่าการสอนแบบบรรยาย

เพียงอย่างเดียว และการใช้สื่อการสอนต่างๆก็เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญสำหรับการสอน ซึ่งจะเป็นสื่อ
กลางระหว่างผู้สอนและเรียนให้เข้าใจและสนใจในบทเรียนมากยิ่งขึ้น อาจารย์ผู้สอนจึงมีส่วน
สำคัญอย่างยิ่งในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และยังเป็นผู้คอยชี้แนะแนวทางให้ผู้เรียนได้เกิด
พัฒนาการทางการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น